

HERMAN SÁNDOR:

FALUSI TÖRTÉNETEK

2010, Pécs
(Lélekben 1960-as évek, Igmánd)

AJÁNLÁS

Felmerülhet az e könyvet kezükben tartókban az a feloldhatatlannak látszó ellentét, hogy egy közismerten szerény, saját érdemeivel nem dicsekvő ember miért dönt úgy, hogy „publikálja” írását – bármilyen szűk körnek is szánva azt.

Ezen oximoron feloldására hivatott ez a sajátos ajánlás. Édesapánk ugyanis a falusi ember szerénységével kizárólag saját és szeretteinek szórakoztatására, okulására – néhol példát állítandó és nem utolsó sorban az emlékezést segítő – írta meg az ő Falusi történeteit. Ezt mutatja az is, hogy a sokaknak majd ismerősen hangzó történetek papírra vetésére egy olyan profán körülmény, mint a csipőműtétből való olykor igencsak unalmas lábadozás ideje adta az apropót.

Az író akaratával való ellenszegülésre – ami köztudottan ritkán fordul elő családjában – egyetlen jó okunk/mentségünk van: a könyvet elolvasva, lektorálva igenis úgy gondoltuk, hogy nemhogy „kiadásra” alkalmas, de sokaknak – ahogy a mi számunkra is – szórakoztató és tanulságos olvasmány lehet.

Így ezúton kérjük a „nyájas olvasót”, hogy az utószóban emlegetett retorziót ne az írónak, hanem az ő családjának címezze!

Az olvasáshoz/emlékezéshez ily módon jó szórakozást kíván:

Herman Ágnes

A borító Huszár Ferenc festő-grafikus művész alkotása.

ELŐSZÓ

A cím nemcsak a történetek helyszíneire utal, hanem a szereplőkre, azok világlátására, mentalitására is. Húsz éves koromig falun éltem, úgy érzem gondolkodásomban ma is megvannak a falusias véleményalkotás elemei, egy kicsit falusi maradtam. Ezt a mentalitást nem helyezem az urbánus gondolkodás fölé valamiféle rurális gőggel, de kisebbségi érzés sincsen bennem, ha városon nőttem volna fel, bizonyára kicsit másképp látnám a világot.

A történeteknek két színhelye van. Az egyik szülőfalum Nagyigmánd, egy 3200 lelkes falu Komáromtól 12 kilométerre, délre, illetve Bársonyos község, ahol gyermekkoromban nyaranta öcsémmel együtt több hetet eltöltöttem, ahol a község kántortanítója apai nagyapám volt. Bársonyos 900 lelkes község, kb. 15 kilométerre fekszik Győrtől délkeleti irányban.

Törekedtem megtartani a történetek valóságtartamát, de az időtáv (néhány történet majd száz éves gyökerű), illetve a többszöri közvetítés lehet, hogy a részleteket illetően torzításokat eredményezett. Nem tudok jobb védekezést, mint amit egy kedves tanszéki kollégám mondott, annak kapcsán, hogy írogattam Karunk újságjába kis történeteket (vizsgáztatásról, hallgatók megmosolyogató megnyilvánulásairól stb.) és néhány kolléga morgolódott: „Nem pontosan úgy volt”. „Nincs semmi baj Sándor történeteinek valóságtartalmával. Bármelyik elé ki lehetne írni: Így is történhetett volna!”

A történetek szókimondó, kicsit nyers, a dolgokat néven nevező stílusban íródnak, megpróbálván tükrözni történésük hangulatát. Ezt illusztrálja a bemutató történet, utána tematikus csoportosításban ismerheti meg a történeteket a nyájas olvasó, aki így könnyebben meghozhatja azt a szigorú döntését, hogy nem érdemes további időt és energiát szánni ezen irományra.

Esetleg azt a számomra lényegesen kedvezőbb döntést hozná meg: Menjünk tovább, adjunk még egy esélyt!

TEJES TAKÁCS NÉNIÉKNÉL

Öcséimmal egy júniusi délután átmentünk tejes Takács néniékhez a negyedik szomszédba. A megkülönböztető jelző azért kell, mert három Takács néni is lakott közelünkben. Mézes Takács néni ahol Apám tartotta a méheket, körtés Takács néni, akitől alkalmanként kör-tét vásároltunk, illetve tejes Takácsék, ahonnan a tejet hoztuk.

A helyszínem 8-10 hét-nyolc éves gyermekkel együtt fogócskázni kezdtünk a tágas udvaron.

A portán a hölgyek négy generációja élt együtt, és a legidősebb nyolcvan feletti hölgy, akit tiszteletből mindenki Szüle megszólítás-sal illetett, kilépett az ajtón. Nagyon szerette a gyerekeket, ami abból is látszott, hogy időnként nagyon finom mézes kaláccsal (annak elle-nére, hogy nem mézes, hanem tejes Takács néni volt) vendégelte meg a betévedt gyerekeket. Természetesen mi is szerettük Őt, persze nem csak a kalácsért.

Gondoskodva szólt hozzánk.

– Vigyázzatok gyerekek, futás közben elcsúszhattok a tyúksza-ron!

– Közben kilépett a házból hatvan év körüli lánya is, és rászólt:

– Szüle, ne beszéljen így!

– Hogy-hogy így!

– Így, ezek előtt! (Fejével felénk biccentett, jelezvén mi a fő-könyvelő és jogtanácsos gyermekei vagyunk. Ami persze felesleges volt, hiszen ugyanúgy öltöztünk – fekete klottnadrág, fehér trikó, dorkó – ugyanabba az iskolába jártunk, ugyanúgy beszéltünk, mint a többiek, hasonszörűek voltunk.)

– Méér, mit mondtam?

– Ne mondja azt, hogy tyúkszar!

– Mit mondjak? A tyúkszar az tyúkszar!

– Mondja azt, hogy kaka, tyúkkaka!

Szüle fejét csóválva, zsörtölődve elvonult, de azért mentében visszaszólt:

– Minek azt a szart becézni!

Ha már említésre került körtés Takács néni, egy kis történet vele kapcsolatosan.

Kertünkben az évszaknak megfelelően többfajta gyümölcs volt. Anyánk nagyon fontosnak tartotta, hogy mindig legyen körte, de volt pár hét, amikor nálunk még nem, és már nem volt körte. Na, ilyenkor mentünk körtés Takács nénihez vásárolni. Az ár ismert volt, anyánktól megkaptuk a 8 forintot, ezért 2 kiló körte járt.

Körtés Takács néni nagyon precíz volt csakúgy, mint a mérlege. Kiválasztott 7 körtét, lemérte, sok volt. 6 körte nem érte el a két kilót. Azt mondta, adjunk 7 forint ötven fillért, de nem volt aprónk. Sajnos neki sem, így a probléma feloldhatatlannak látszott. Nem kell azonban lebecsülni a gyermekek észbeli képességeit, így mi a megoldás egy lehetséges módozatát vetítettük fel. Keresni kell vagy 7 kisebb, vagy 6 nagyobb körtét, így az adásvétel létrejöhet. Persze ha elég ravaszak vagyunk, akkor rájövünk, kevesebbet úgysem adhat, hagyni kellett volna. Úgy tettünk, mint Pelikán gátőr a Tanúban, aki hívta doktor Kotászt, saját kivégzését elősegítendő.

Így sem jött azonban össze, pedig sokat kísérletezett körtés Takács néni.

A gordiuszi csomót azonban – szó szerint értve – éles elmével kettévágta, megfelelvén egy körtét.

Otthon anyánk látva mit hoztunk, félrefordult, és magában, halalkan mondta (mindig ügyelt arra, hogy felnőttekről gyerekek előtt tisztelettel nyilatkozzon), de ezt hallottuk. „A vén zsugori”.

BÁRSONYOSI TÖRTÉNETEK NAGYAPÁMTÓL, NAGYAPÁMRÓL

Nagyapám kezdőként pályázott egy kántortanítói állásra, Bársonyosra. Amikor odakerült, összeült az iskolaszék, és a jegyző bemutatta az iskolaszék tagjainak nagyapám dokumentumait: gimnáziumi érettségi bizonyítványát, a pápai tanítóképző oklevelét stb.

Felszólította a tagokat, véleményezzék a jelöltet, mondják el álláspontjukat. A többség csizmás parasztember volt, bólogattak, tán jó lesz, a jegyző azonban nem hagyta annyiban.

– Emberek! Ha felvesszük, akár több évtizedig ő lesz itt a tanító (50 évig volt). Ez ilyen fontos döntés!

Erre már szólni kell, érezték a tagok, és egy ősz hajú, öreg parasztember javaslatot is tett:

– Ide kő hinya, tud-e írnya!

Az első világháború idején ezen a környéken még kijárt a katolikus kántortanítónak a „mester” megszólítás, nagyapámat is ezzel illették. Érdekeség, hogy a református tanító megszólítása pedig „rektor” volt.

Végül is nagyapám felvételt nyert. Nem könnyű egy fiatal pályakezdő férfi sorsa egy idegen faluban, de nagyapámnak a parókián lakhatása, étkezése megoldott volt. Egy alkalommal azonban a házvezetőnő kórházba került bő egy hétre. A plébános, aki bencés szerzetes volt, a pannonhalmi rendházba költözött ez időre, de nagyapám egyedül maradt. Már pár hónapja ott volt, ismerték, meg-meghívták ebédre, így segítvén a tanító urat.

Vasárnapra egy távoli rokon nagygazda ünnepélyes névnapi ebédre invitálta. Sokan voltak, mivel béreseit, napszámosait is meghívta a gazda, tekintettel az ünnepi alkalomra.

Aratási időszak volt, ezért nehéz, zsíros, tartalmas ételek voltak az asztalon, kellő számú boros flaskó és szódásüveg társaságában.

Némán, a gazda egyetlen intésére helyet foglalt a társaság, és enni kezdtek. A vendéget a gazda külön felszólítással is megtisztelte:

– Egyél, igyál ecsém, annyit, hogy akár holnapig is kitartson!

Nagyapám, tudván hogy másnapra nincs vendéglátó, így is tett, derekasan kanalizott, és a nehéz ételek mellé jócskán itta a jóféle savanykás borból a fröccsöt. Tudta, hogy csak egyszer kínálják. Észrevette, hogy nagyon nézi a gazda, amikor fröccsöt iszik. A szokásos kétharmad bor, egyharmad szóda arányban itta, a szóda néha talán kicsit több is volt. Rosszallóan morfondírozott magában. Több tucat hektó bora van, és ebédkor sajnálja tőlem, pedig ez ilyenkor nagyon kell. Átváltott tehát feles fröccsre. A gazda még meredtebben nézett, ezért átváltott egyharmad bor, kétharmad szóda arányra. Ekkor a gazda nem bírta tovább, és haragosan felcsattant:

– Ne igyál annyi szudát ecsém! Az pízbe kerül!

A parasztgazda, amiből sok volt, azt nem féltette. A szódáért kellett adni 2 fillért a cselédlánynak, hogy hozzon a kocsmából. Ne feledjük, 1911-et írunk, még a boldog békeidőket, és élt a szikvízgyártó monopólium. Nem is a szóda volt a drága, hanem Kisberről az odaszállítás. A világháború után helyreállt a rend, megkapták a kis, falusi kocsmák is a szikvízgyártási engedélyt. Ezután az egyharmad bor, kétharmad szóda arány neve: „kódisfröccs”.

Volt, ami a régi időkben is gyorsan változott.

Ekkortájt az emberek bort, fröccsöt ittak a kocsmákban, a kocsmáros csak nagy ünnepek idején mert csapra verni egy hordó sört, nehogy a nyakán maradjon. Ennek kockázatát a sörivóknak ingyen felajánlott ringlivel (szardellakarikák) csökkentette, mivel a nagyon sós sörkorcsolya további sörözésre serkentett. A mai árviszonyok mellett ez elképzelhetetlen lenne.

Hasonló történet a családban nagyapánk unokaöccsével is megese. A fiatal unokaöcs szintén rokonoknál volt hivatalos ebédre. Kínálták is jóféle túrós csuszával. Emberes adagot pakolt a tányérjára. A házigazda megjegyezte:

– Lehet ám nálunk kétszer is venni ecsém!

– Veszek is!

Ez meg is történt, és a házigazda kissé bosszankodva, de azért elismeréssel megjegyezte:

– Jó nagy bendője és igen jó étvágya van, ecsémuram!

– Hát még ha szerettem vóna!

Nagyapám gyökeret vert a faluban, befogadták mind az egyszerű falusiak, mind a falusi értelmiség. A pap, a jegyző, az orvos, a postamester volt részese a kántortanító nagyapám mellett a tarokk partiknak. E kör két faluból jött össze, hiszen nem volt Bársonyoson jegyző, de a szomszéd falu, Kerékteleki mindössze másfél kilométerre volt.

A tarokkcsaták általában az éjszakába nyúltak, és nem lett volna teljes a jó hangulat a kellemes bársonyosi bor nélkül. Hazatéréskor szokás volt, hogy egymást egy ideig elkísérték. Mikor egy hideg, teliholdas, téli éjszakán nagyapám (Herman István Sándor) hazakísérte a jegyzőt, a következő történt.

Ahogy ballagnak, az úton a templom mellett egy mély árkot látnak meg maguk előtt a telihold fényénél.

– Te Lajos! Amikor jöttünk ez nem volt itt!

– Te Pista! Lehet, hogy nem is erre jöttünk (mondta a jegyző a borocskától kissé akadozva).

– De nincs is itt másik út!

– Itt van az árok?

– Itt van!

– Látod?

– Látom!

– Hát akkor fussunk neki, ugorjuk át!

A két fiatalembernek a borgőzös állapot ellenére ez sikerült. Nem is maradt volna fenn ez a történet, ha a templommal szembeni paplakban nem tölti álmatlan éjszakáját a házvezetőnő. Így hamarosan kitudódott a faluban, hogy a holdvilágos éjszakán a tanító úr és a jegyző a templomtorony hold keltette árnyékát ugrotta át nagy buzgalommal.

Mondás is született ezen eseményről: „Átugrotta, mint Herman tanító úr a templomtornyot”.

Családon belül ismert a történet folytatása is. Nagyapánkat az éjszaka közepén fogadta a felesége, Dolika, aki jóval korábbi érkezésre számított.

A keresztnév magyarázatot kíván. Nagyanyánk lánykori neve Törzsök Mária Doloróza volt, kismemesi családból származott, innét a falun szokatlan „előkelő” név. A családban volt főorvos, mérnök, postamester, kertész vállalkozó, így a családba benősült szegény kántortanítóval való házasság némileg megaliansznak számított. Igaz nagy-

apánk később igazgató tanító lett, mert több évtizednyi tanítóskodás után fizetésemelést kért. Az iskolaszék több pénzt adni nem tudott, így lett mintegy kompenzációként a magas cím. Valójában önmagát igazgatta, hacsak az időnkénti gyakornokot és a pedellust nem számítjuk.

- Kezedet csókolom drága Dolikám! – így nagyapánk
- Hát Pista!! ...neharagudj!!!
- Dolika! Én nem haragszom! Sőt! Megbocsátok!

Nagyanyánk először nem kapott levegőt, majd elnevette magát, és elkezdett egy rántottát csinálni nagyapánknak. Mire elkészült nagyapánk már a kanapén horkolt, így a rántotta megmaradt reggelire.

Nagyapám számára azonban a tarokk partikról való éjszakai hazatérés máskor is kalandokat rejtett. Egy alkalommal, a postamesterrel tért haza, és ugyanott a templomtéren (bár kisebb falvakban a templomtér megkülönböztető jelző felesleges, hiszen csak egy tér van, természetesen a templom előtt) érdekes jelenségre figyeltek fel. Ott lapult valami a holdvilágnál, jól kivehetően.

- Te Pista! Látod ott azt a férget?
- Látom Feri! Talán menyét?
- Lehet, hogy nyest!
- Mindkettő kártékony. Verjük agyon!
- Jó. A te botod szöges, üssed!

Nagyapám odaugrott, és néhány jól irányzott csapással, a sétatotójával leterítette a férget. Az ott maradt mozdulatlan.

- Te Feri! Mit csináljunk vele? A kutyák itt kikezdi!
- Itt van a sekrestye mögötti kis raktár, ablaka nyitva. Szúrd bele a botodat, dobd be, majd holnap érte jövünk, értékes a szőrméje!

Így is lett, de másnapra a fáradságtól és a bortól nehezen ébredve elfelejtkeztek a kalandról.

A hétfégén eljött a vasárnapi mise ideje, ahol nagyapámnak, mint kántornak természetesen feladatai is voltak. A mise végétével a sekrestyében – mint rendszeren – megjelent Velancsics néni, abból a célból, hogy kifejezze háláját a plébános úr nagyon tartalmas prédikációja kapcsán. Köztudott volt, hogy Velancsics néni az őszes, jó kiállítású, férfias jelenséggént megjelenő plébános nagy tisztelője, de átkozott legyen, aki rosszra gondol. E vonzalom nem léphetett túl a platói síkon. Ennek az esetleges túllépésnek két akadály is volt. Egyfelől plébános úr cölibátusra tett fogadalma, másfelől Velancsics

néni életkora és kinézete. Voltak persze olyan hangok is Bársonyoson, hogy a teljes garanciát e két tényező együttes fennállása jelenti.

Velancsics néni éppen a plébános úr kezét szorongatva gratulált a prédikációhoz, amikor belépett a ministráns fiú (a ministráns intézménynek a későbbiek során nagy szerepe lesz a történetekben), és imígyen szólt:

– Plébános úr! Ezt találtam a sekrestye raktárában!

Velancsics néni felkiáltott:

– De hiszen ez az én muffom! A múlt héten vesztettem el! Hogy néz ki!

Nagyapám, rögtön észlelvén, hogy ez az általa korábban elejtett „féreg”, jelezte, hogy otthon őt ebédvel várják, és elsietett.

Egy kis faluban azonban semmi sem maradhat titokban, így megszületett a nagyapámmal kapcsolatos második szólás, miszerint:”Megverte, mint Herman tanító úr a Velancsics néni muffját.”

Fontos megjegyezni azonban, hogy akik később az alaptörténet ismerete nélkül hallották e mondást, a faluban mindig csak a muff alapértelmezésére gondoltak. Nem úgy, mint esetleg másutt és máskor, mondjuk napjainkban. Tempora mutantur.

A következő történet azt meséli el, hogyan született a családukban egy mondás a teljesen biztos, ún. bombabiztos esetekre: „Biftofan üfő” Ígérem, a nyájas olvasó a történetet végigolvassván képbe kerül.

Nagyapámat szerették a falubeliek, gyakran keresték fel csak úgy, egy beszélgetésre. Egy alkalommal a szomszéd gazda jött át beszélgetni, borozgatni. Idősebb volt már, fiai is meglelt emberek voltak, ezért, bár éppen ellett a tehenük, az ügyet a gazda a fiaira hagyta.

Átjött a gazdával a négy éves forma unokája is, aki enyhén értelmi fogyatékos és kicsit beszédhibás is volt. Ennek oka az volt, hogy az unokát nagyobbacska nővére az első emeletről kiejtette az ablakon és sajnálatosan éppen a fejére esett. Ez is a plébánia épületében volt – ott lakott nagyapám is – és a tragédia az volt, hogy ez volt a faluban az egyetlen emeletes épület. Ennek következtében az unoka az „s” és „sz” hangokat „f” hangnak mondta.

A nagyapa imígyen szólt unokájához.

– Eriggy haza onokám, aztán ha megellik a tehén, gyere és szólj!

- Igen nagyapa, és rohant haza.
- Bő óra múlva már szalad is vissza, igen zaklatottan.
- Nagyapa, nagyapa! Megellett a Muci!
- Mondjad kis onokám, mit ellett a Muci? Milyen az a bornyú? Bikabornyú é, avagy üsző?
- Biftofan üfő mert a valagán pifál!

Nagyapánk

Statisztikát oktatok és egyre erősödő késztetést érzek arra, hogy a statisztikai valószínűség tárgyalásakor a valószínűség számítási aspektusból releváns, biztos esemény illusztrálására fenti mondást idézzem az évfolyam-előadáson. Ettől eddig csak az a körülmény tartott vissza, hogy kedves barátom, tanszéki kollégám Rappai Gábor – vélhetően – így kommentálná az illusztrációt. „Sándor! Nem félsz attól, hogy az előadás méltósága így csorbul?” Szavainak súlyát jelentősen növeli, hogy kolléga volta mellett ő karunk dékánja is. Ennek ellenére a késztetés egyre erősebb!

Bársonyos lakossága vezetéknev szempontjából három részre osztható. A Micskó családnév, a Vaderna családnév, és a többiek. Ennek megállapítására nem kell a népesség-nyilvántartóban bonyolult számításokat, elemzéseket végezni. Elegendő kimenni a temetőbe, és a sírfeliratokból ez már látszik, de egyébként is tudja minden falubeli.

Ez az oka annak, hogy erős törekvés volt a faluban arra, hogy ragadványnevekkel –a néprajz által leírt, ismert módon- megkülönböztethető legyen, pl. melyik Micskóról van éppen szó.

A falu mindemellett háromnyelvű volt, magyar, német-sváb, és szlovák-tót. Illett néhány kifejezést az anyanyelven kívüli nyelven is ismerni. Magyarnak is kellett érteni: Tak, tak sagte der Böhm.

Négy ilyen névadás története következik most.

KENYEGETŐS MICKÓ

Nagyapánk osztatlan iskolában tanított, kicsi volt a falu. A pontosan megszervezett kiscsoportos foglalkozást néha oldotta olyan blokkokkal, amit mindenkinek elmondott, nem törődve azzal, hogy valaki már hallotta, vagy még kicsi hozzá. Ehhez az általa előfizetett Tanítók évkönyve adott muníciót, hogyan kell az adott jelenséget kisgyermekkel megértetni. Ilyen problémákat vetett fel: mit jelent, mi a gravitáció, a föld a tengelye körül forog, de nem tökéletesen gömb alakú, tengelyénél horpadt. Mit jelent a faluban nem ismeretes WC fogalma stb.

Nagyapánk éppen a földbolygó tengely körüli laposodását ecsegette lelkesen, amikor visszakérdezett. Bölcs tanítóként tudta, hogy időnként ellenőrző kérdésekkel vizsgálni kell, követni tudják-e, értik-e az elmondottakat a nebulók Felszólított egy Mickó gyereket, miért laposabb a tengelyénél a Föld.

A gyerek bóbiskolásból riadt föl. A falusi gyerekek gyakran iskolakezdés előtt is feladatokat kaptak, állatok etetése, vízhozás stb. ezért sokszor álmosan érkeztek az iskolába. Ez történt most is. A kérdésből a „tengely” és a „lapos” szavak érték el egyedül, így párhuzamot értett a kocsival. Azért lapos, mert ott „kenyegetik” kocsi-kénőccsel a tengelyt.

A Mickó gyerek ekkor tíz éves forma lehetett. Fél évszázad múlva is kenyegetős Mickó volt a neve.

MAGOSVALAGÚ MICKÓ

Szomszédos portákon élt két család. Az egyik család Mickó volt, ahol két fiatal legényember lakott, báty, és annak öccse. A szomszéd portán élt Terus, a kikapós menyecske, akinek idős betegeskedő, tüdőbajos ura volt. Sejtették a faluban, hogy időnként találkozzat az idősebb Mickó gyerekkel, de erről nem volt ildomos nyíltan beszélni. A találkozók nyáron, ősszel, tavasszal megszervezhetőek voltak a határban - kukoricás, szénakazal, stb.- de télen gondok voltak.

Egy havas, téli napon erős volt a két érintettben a kísértés, és egyedüli helyszínként a megvalósításra a Mickó portán, a telek hátsó részén lévő budi tűnt alkalmasnak. A lehetőséggel éltek is.

A fiatalabb Mickó fivér később kiballagott a budira. A deszkátakolmány imbolygó mozgásából, és az kiszűrődő hangokból arra a következtetésre jutott, hogy a budi most nagyon foglalt. Igenám de a szükséghelyzet kényszerű, és nagyon sürgető volt, ezért a telek másik oldalára átvonult, és lekuporodott. Ez hiba volt.

Nem tudta ugyanis, hogy bátyja a tyúkokat fosztogató róka ellen egy láncsal rögzített csapdát helyezett ki a telekre. A téli szürkület, és a hóesés befedte a csapdát, lehetetlenné téve ezzel észlelését. Pontosan fölé kuporodott. A produktum kellő súlyú volt ahhoz, hogy a csapdát működésbe hozza. Erről a tényről a környék egy velőtrázó üvöltésből szerzett tudomást.

Bátyja persze kirohant és próbált segíteni, míg Terus közben haszökött.

A történetek után – letörölhetetlenül - az érintett fiatalember megkapta a „magosvalagú” Mickó ragadványnevet.

A történetet hallván nagyapánktól megkérdeztük, nem értjük, miért ez az elnevezés. Ha az ülepe kellően magas lett volna, nem is történik baj! Nagyapánk bölcs választ adott. Az elnevezés lehet, hogy a kocsmában született, borozgatás közben, ez jutott eszébe a névadónak, ez már nem fog változni, ez így marad és kész.

Nagyapánk nekünk is elmondta nyaranként a Tanítók évkönyvéből származó ismeretterjesztő blokkokat, mintegy próbaképpen. Az előző történet elmesélése előtt kaptuk meg a gravitációra vonatkozó ismeretet. Nekem szöveget ütött a fejembe az ott használt budi kifejezés és a gravitáció, közben kifejtette ugyanis a WC szó jelentését is. A következő ötletem támadt:

– Nagyapa! A budi szó olyan furcsa, és nem jelent semmit. Elmondtad, hogy mit jelent WC, és a gravitáció. Sokkal jobb lenne, ha a budi helyett a GC-t használnánk. Azt mondtad, hogy a WC-nél a vízöblítés dolgozik. A budinál pedig a gravitáció, ezért el lehetne nevezni GC-nek, gravitációs Klozetnek.

Nagyapánk nagyon megdicsért, és azt mondta, kitűnő a logikám. Kifejtette azt is, hogy egy elnevezés akkor terjed el, ha sokan használják. Megígérte, hogy tanítványainak a jövőben így fogja tanítani, és így van remény, hogy egy idő után az emberek így fogják nevezni a budit.

Mivel a nyájas olvasó a GC kifejezéssel vélhetően most találkozik először, ebből következik, hogy nagyapám minden jó szándéka ellenére, a hosszú idő eltelte sem gyökereztette meg ezt a valóban szellemes elnevezést. A szellemes jelző a kifejezésnek igencsak kijár, hiszen gondoljon bele a nyájas olvasó, milyen gondokat jelentene a budi használata a gravitáció jelensége nélkül.

KERESI MINT MICKÓ A SZARÁT

A harmadik történet – már a következetesség okán is – , szintén a Micskóról szól.

Egy szép, őszi napon, a szőlőszüret idején keletkezett a következő Micskó ragadványnév.

Nagyapám szőlejében a vártnál kevesebb lett a termés, és már kora délután lefelé indult a két szekér a szapulókkal.

A szapulóban ülünk

A fénykép fényes bizonyítéka annak, hogy az elkövetkezőknek szem- és fültanúja voltunk

A terület meredek domboldalon volt, ezért a szekerek, serpentin-szerű csapást vágva, óvatosan, hosszan ereszkedtek le a meredek lejtőn. A korábbi történetben szereplő Micskó öccs odaszólt a kocsisnak.

– Te Béni! Leugrok itten, bemegyek a bokrok közé, dógom van, osztán később majd főveszel.

Így történt, de a második szekéren egy tréfás kedvű legény szintén leugrott egy hosszú nyelű lapáttal, és utána osont emberünknek.

A Micskó legény bement a bokrok közé, és nekikészült, hogy elvégezze nagydolgát. A másik szereplő eközben áttörve a cserjés, bokros, részen odalopakodott a lapáttal. A városi ember azt hinné, hogy ez nehezen kivitelezhető volt. Ez nem így van, a madarak csi-csergése, a lágy szellő okozta lombzúgás, a szekerek keréknyikorgása elfedte a lopakodás zaját.

Közismert az évmilliós reflex az emlősállatok, de az ember esetében is ősi a székelés produktumával kapcsolatos odafigyelés, gondoskodás. A macska akkurátusan elkaparja, betemeti, a kutya tessék-lássék rákapar valami kis földet, de megpróbálja. Az ember ugyan nem temeti be, de mindig megszemléli. Fontos információkhoz jut ugyanis ez által, a produktum mennyisége, állaga, formája sok mindent elárul az érintett személy egészségi állapotáról.

Ha a nyájas olvasó ebben kételkedne, figyelje meg legközelebb saját magán!

Micskó dolga végeztével, eleget téve az ősi késztetésnek, megszemlélni akarta, mit produkált. Ez nem volt lehetséges, mivel a másik legény a hosszúnyelű lapátot ügyesen használva a fedezetül szolgáló bokor segítségével a produktumot eltüntette. Közben intett is a két szekér hajtóinak, tán érdemes megállni. Így mindkét szekér utasai szem- és fültanúi voltak a nagy ugrásnak és rémült horkantásnak: Hová lett?!

Meg is született a faluban a mondás: „Keresi, mint Micskó a szarát.” Egy ragadványnév is született a történetből – a nyájas olvasó ez eddigiekből biztosan kitalálja – a főszereplő fiatalember megkülönböztető jelzője ezután szaros Micskó volt. (Persze csak a háta mögött, vállas, erős ember volt, azonnal ütött, ha meghallotta.) A történetet hallva megjegyeztük nagyapámnak, a kettő együtt nem megy. Vagy van neki, vagy nincs.

Ebből is látszik, a gyerekeMBER lassan tanul. Nagyapánk türelemmel elmagyarázta azt, amit már az előző esetről is elmondott, és amivel a nyájas olvasót ismételtelen nem untatom.

Remélem, a nyájas olvasó nem tartja közönségesnek a ragadványnevek születését és létét. E jelenség egy töről fakad a homéroszi állandó jelzővel, pl. rózsaujjú hajnal, gyorslábú Akhilleusz, tehén szemű Héra istennő stb., és a legkényesebb irodalmi ízlésnek is így megfeleltethető. A tehén szemű jelző a görög kultúrában a hölgyek számára nagyon hízelgő megjelölés volt. E ténnyel tíz éves koromban találkoztam először. Gondoltam csinosabb osztálytársnőim között kipróbálom hatását. A várt siker elmaradt.

TROMBITÁS MICKÓ

Az utolsó Micskókhoz kötődő történet a kisbéri tűzoltózenekar egy bársonyosi látogatásakor játszódik. A templomtéren zenélt a rézfúvósokból álló zenekar. A pisztonon játszó férfi cingár, alacsony emberke volt, de nagy beleéléssel rángatta ki-be hangszere szabályozóját.

Ismert, hogy a piszton csőhosszúságát változtatva lehet a hangmagasságot szabályozni.

A többi Micskóhoz hasonlóan történetünk szereplője is erős, testes ember volt. Sok pohár bort elfogyasztva kijött rajta a részeg emberek kvaterkázásra, barátságos gesztusokra hajló készítése. Odalépett a sor szélén álló cingár, pisztonos emberkéhez. Megszánva erőlködését segíteni akart.

– Kijön az! És egy mozdulattal kitépte a szabályozó tagot.

Persze trombitás Mickó lett a neve. A falusiaknak minden rézfúvós hangszer trombita

Ismert még egy a Micskó családhoz köthető epitheton ornans, ami a „Bukfenc” Micskó elnevezésben nyilvánul meg. Ennek a családnak lett aztán a leszármazottja a hatvanas években Komáromban működő és Monostori névre magyarosító városi állatorvos.

TÖRTÉNETEK KISGYERMEKKORUNKBÓL

ANYÁNK NÉVNAPJA

Június 10. nagyon kedves dátum számunkra, Margit nap, édesanyánk neve napja. Úgy éreztük 7-8-évesen elérkeztünk abba a korba, hogy már nekünk is illik ajándékot adni e jeles nap alkalmából. Tettünk is célzásokat, de édesanyánk jelezte, nem várja el, hogy a kis zsebpénzünkől valamit vásároljunk, hanem bármiféle, általunk készített aprósággal még nagyobb örömet okozunk neki.

Ezzel maradéktalanul egyetértettünk. (Annál is inkább, mert állandó zsebpénzünk nem volt – amit persze folyamatosan nehezményeztünk – a temetések kori ministrálási zsebpénz volt a legfőbb bevételi forrásunk. ld. későbbi, ministráns történetek, amit már beharangoztam, és amit a nyájas olvasó bizonyára már nagyon izgatottan vár.)

Eljött a nagy nap, de óvodáskorú Gabi öcsénk az ajándékátadásánál megelőzött minket. (Nagyobbik öcsém Zoltán egy évvel fiatalabb nálam, Gabi öcsém pedig hat évvel).

Büszkén nyújtott át anyánknak egy döglött vakondot a következő kíséző szöveggel:

– Nagyon szép, fényes szőre van, és az Ángyiék előtt találtam az árokban. Ez az én ajándékom!

Anyánk meghatottan vette át az ajándékot, és hozzánk fordult, látván mi is készülünk valamire. Mi átnyújtottuk ajándékunkat, de – in medias res- ez magyarázatot kíván.

Testvéreimmel

Reggel még semmi ötletünk nem volt, mi legyen az ajándék. Tanácstalanul baktattunk hazafelé, de a hatodik szomszéd előtt jött a megvilágosodás. Balogh néinek a ház előtti kiskertjében gyönyörű tulipánjai voltak a kerítésről benyúlva elérhető közelségben. Itt a megoldás – így én, és megpróbáltam a vaskerítés rései között egy tulipánt leszakítani. Ez nem sikerült, keskeny volt a rés. Felszólításomra öcsém próbálkozása azonban sikerrel járt, mivel az ő keze kisebb volt. Igen ám, de Balogh néni szerencsétlenségünkre pont az ablak előtt állt, és gyűrűs ujjával hangosan megkocogtatta az ablakot. Öcsém rémülten letépte a tulipánt, és hazarohantunk.

Anyánk meghatottan fogadta ugyan ajándékunkat, de míg Gabi öcsénktől pontos magyarázatot kapott annak eredetéről, ez nálunk még hiányzott. Rákérdezett:

– Nagyon aranyosak vagytok, nagyon köszönöm. Honnét a virág?

(A nyájas olvasónak jó tudni, falvakban a hatvanas években nem volt virágbolt. Minden olyan portán volt virág, ahol a virágokkal valaki valamit tenni akart, nehéz lett volna a virágboltosnak megélni. Orchideára, más, igényes virágra nem volt igény és pénz, a szokványos virágok pedig ott voltak a kiskertekben)

- Háát, a Balogh néniéktől!
- Elkértétek?

- Nem volt ott!
 - Észrevette?
 - Nem biztos.
 - Akkor vissza kell vinni!
 - Ha észre is vette letagadjuk, de lehet, hogy nem is vette észre.
 - Ha hiányzik neki, hívja Gágó bácsit (a falu egyik rendőre a kettő közül).
 - Nem biztos, hogy tudja, hogy mi voltunk.
 - Gágó bácsi hoz egy rendőrkutyát, és az megtalálja, a házunkig vezeti a kutya.
 - Elássuk a kertben.
 - A kutya akkor is megtalálja.
- Ekkor én közbeszóltam:
- Nem én hoztam el, hanem Zoli öcsém, tehát vigye vissza egyedül ő.

Bekapcsolódott a beszélgetésbe az időközben hazaérkezett, jogvégzett apánk. Megpróbálta szintünknek megfelelően megvilágítani a felbujtó, a társ tettes, a bűnrészes fogalmát. Kifejtette azt is, anyánk jogosan érvel a visszavitel mellett, hiszen így tudja magáról levetni, és elhárítani az orgazdaság vádját.

Beláttuk, vissza kell vinni. Balogh néniéig az egyébként rövid út még sohasem tűnt ilyen hosszúnak.

- Balogh néni, őő..visszahoztuk.
- Mire kellett gyerekek?
- Anyánk névnapjára.
- Most mit csináljunk vele?
- Visszatűzzük a helyére.
- Ezt már nem lehet, eltört a szára.
- Egy hurkapálcika mellé kötözzük, akkor visszánő.
- Ez már nem nő vissza. Vigyétek el, és mondjátok meg anyátnak, én is köszöntöm névnapján.

Anyánk a hírt örömmel konstataálta, majd így szólt.

A tulipánt vázába tesszük, és a vakondot felravatalozzuk holnapig. Holnap a kertben a vakondot illően eltemetjük, és a tulipánt fejfa gyanánt a sírjára tűzzük. Így kétszeresen is hasznosul.

És ez így történt.

Szüleink

Még egy kis történet az említett Gágó rendőr bácsiról.

Az egyik kedves ismerős rokon gyereke, Ferike nyaralt két hetet egy nyáron falunkban. Izgága, hiperaktív gyerek volt, talán enyhén értelmi fogyatékos is. Szüleink ránk parancsoltak, hogy vigyük magunkkal játszani. Persze mi mindig focizni mentünk, de ő nem is tudott, és nem is akart focizni. Ezért kellenül fogócskázni kezdtünk a foci pálya mellett, és dühösek voltunk a kis krapekra.

Éppen arra sétált Gágó bácsi, és ez adta a hirtelen ötletet. Javasoltuk, hogy fussunk versenyt. Egyszerre indulunk innét, ahol állunk, és a cél a kb. 50 méterre lévő Gágó bácsi. Az győz, aki lekapja a sapkáját.

Ferike győzött.

TERI NÉNI TYÚKJA

Teri néni a szomszédban lakott, ő volt a fodrászunk. Egy alkalommal vendégeket várt, és le akart vágni egy tyúkot. Mivel irtózott a vértől, mindig egy szomszédot kért meg, hogy vágja el a tyúk nyakát. Mindez egy júniusi hétköznapi délelőtt történt, és senki nem volt otthon. Nagypánkban bízott, de ő is kiment a földjére.

Teri néni tanácstalanul álldogált a kapunknál, amikor mi, nagyobbik öcsém és én, így szoltunk:

– Teri néni! Itt vagyunk mi. Sokszor láttuk, hogy csinálja nagypánk, anyánk. A tyúknak annyi!

– Biztosan meg tudjátok csinálni gyerekek?

– Hogyne! Hátramegyünk, hogy ne is lássa a vért.

Elindultunk, és közben jött az ötlet, ne nyeszetteljük késsel. Rá a favágó tőkére, egy baltacsapással le a fejét, ne szenvedjen az a tyúk! Így is történt, majd ledobtuk a földre. A legnagyobb döbbenetünkre elkezdett szaladni.

Ha a nyájas olvasó itt hitetlenkedve csóválja a fejét, megnyugtattuk, a leírt jelenség ismert élettani, fiziológiai jelenség. Ki lehet ott-hon próbálni!

Még elmegy nekünk felkiáltással rávettük magunkat és győztünk. A győzelem persze pillanatig nem volt kétséges. Mi ketten voltunk, a tyúk egyedül, neki nem volt feje, nekünk kettő is – már úgy értem kettőnknek együtt, – letepertük.

Diadallal vittük előre Teri néninek. Közben persze az a szándék, hogy Teri néni vért, véres dolgot ne lásson, igencsak csorbult. Fehér trikónk ugyancsak véres lett a küzdelemben.

Ekkor mindenki fehér trikót, és fekete klottnadrágot viselt (hatvanas évek), ez volt a kötelező viselet tornaórán is. Dudás tanár úr, a tornatanár most biztosan kijavítana: az nem torna-, hanem testnevelés óra.

Korrigálnom kell azonban magamat. Történt ugyanis, hogy Urkon bácsi a „Ruhásbolt” (így hívták a faluban a jórészt ruházatot, de mást is tartó üzletet) vezetője gondolt egy merészet, és rendelt egy tucat kék trikót.

Dudás tanár úr megszokta, hogy a fiúk fehér trikóban, a lányok fekete tornadresszben vannak a tornaórán, de most megjelent egy-két kék trikó. A színek ezen kavalkádja Dudás tanár urat megzavarta. Betiltotta. Urkon bácsi persze panasszal élt, és kérte Kilhoff iskolaigazgató úr segítségét. Végül kompromisszumos megoldás született, Urkon bácsi többet nem rendel, a meglévőket pedig Dudás tanár úr eltűri.

Megyünk előre Teri nénihez a vértől mocskos fehér trikókban, és diadallal mutatjuk a fej nélküli tyúkot. Persze nemcsak a trikónk volt véres, a tyúk is magán viselte a véres küzdelem nyomait.

Teri néni félajultan a vér látványától, köszönetet mormolva, a kerítésbe kapaszkodta, kezében a tyúkkal vánszorgott hazafelé. Ekkor ért oda két és fél éves Gabi kisöcsénk.

Elmondása szerint kisgyermekkorára úgy emlékszik vissza, hogy az állandó futásból állt. Ennek ellenére mire a kis lábaival a történetek színeire ért, már minden fontos dolog megtörtént, minden fontos döntés megszületett: ki legyen a fogó, ki legyen a hunyó, a fociban ki kivel legyen.

Legfeljebb kapufaként fungálhatott, ha nem volt elég svájcisapka.

Megrángatta a kerítésbe kapaszkodó Teri néni szoknyáját.

- Teji néni, Teji néni!
- Mit akarsz Gabikám! – kérdezte elhaló hangon
- Teji néni, Teji néni! Ez még a magáé: és átnyújtotta vértől maszatos kis praclijában a tyúk fejét.

Teri néni ájulás előtti utolsó szavai a következők voltak:

- Ez engem néz!

Nagyon megijedtünk, még ő is meghal itt nekünk, és mint praktikusan gondolkodó falusi gyerekek azonnal cselekedtünk. Rohantunk a kútra egy vödör vízéért.

Teri néni szerencséjére mire visszatértünk egy kicsit magához tért, annyira mindenképpen, hogy erőtlen, elhárító kézmozdulata felismerhető legyen.

A fénykép ekkor készülhetett

Az események után – bár akkor falun ez nem volt szokásban – Teri néninél, biztos, ami biztos, mindig volt otthon ételkonzerv.

NAGYAPÁNK KARÁCSONYFÁJA

Mint minden gyermek, mi is izgatottan vártuk a karácsonyt. Már azt is tudtuk, hogy a karácsonyfát nem a Jézuska hozza.

Lányaim is egy ideig úgy tudták, a Jézuskának kell írni, de náluk a kiábrándulás a szokásosnál korábban következett be. Egy piactér mellett laktunk ugyanis, ami karácsony előtt már hetekkel tele volt a karácsonyfával kapcsolatba hozható fenyőfával. Ági lányomnak gyanús lett a dolog, rákérdezett. Válaszom nem késett:

– Tudod, lányom a Jézuska csak a jó gyerekeknek hoz fenyőfát, a rossz gyerekeknek a papájuk kénytelen venni.

Lányom tudomásul vette a dolgot, de pár nap múlva imígyen szólt:

– Apa! Nagyon sok rossz gyerek lakhat errefelé, egyre több apukát látok fenyőfát vinni.

Felfigyeltünk rá, hogy nagyapánk, akit nagyon szerettünk, kevés ajándékot kap, és bár velünk lakik, karácsonyeste sincs mindvégig velünk. Elhatároztuk, külön karácsonyfát kap tőlünk. Egy fél méter körüli fenyőfa beszerzése a falu határát jól ismerőknek nem lehetett probléma. Jött a dilemma, mivel díszítsük, tudtuk ugyanis, hogy nagyapánk nem szereti az édességet, a szaloncukrot meg végképp nem.

Jött az ötlet, vegyünk egy doboz Kossuth cigarettát, és szaloncukor gyanánt, szálanként damillal felaggatva a fára megszületett a karácsonyfa. Fontosnak tartottuk, hogy a fa meglepetés legyen, ezért a nappaliban, a sarokban álló Rösler pianínó mögé csempésztük be a fát, és ott díszítettük fel.

Eljött a karácsonyest, megjött a Jézuska. Lemezjátszóról szólt a Stille Nacht, megtörtént az ajándékosztás.

Mi közöltük, nincs vége, Papinak ez évben külön jött a Jézuska, és büszkén rámutattunk, a pianínóra, szerintünk ott van mögötte.

Arra nem gondoltunk, hogy oda egyedül mi tudunk bemászni, Anyánknak, Apánknak problematikus, 80 éves nagyapánknak végképp lehetetlen volt a kis karácsonyfa megszemlélése.

A páncéltörés pianínót megmozdítani kétemberes feladat volt. Mi túl kicsik, nagyapánk túl öreg volt hozzá, nem volt apánknak segítsége. Apánk végül úgy oldotta meg a problémát, hogy a szomszéd közreműködését kérte. Láthatóvá vált a fa.

Nagyapánk első világháborús katona volt, kemény parasztember. Legkisebb gyermekként egy kapával indította az életbe az apja, így teremtetett magának megbecsült egzisztenciát. Ránézve akkor furcsállottuk, mintha könny lenne a szemében. „Mi a baj, hiszen Kossuthot szív?!” – gondoltuk.

Most már sejtjük az okát.

HOGYAN LETT FOCILABDÁNK

Általában a sportpálya melletti szabad területre mentünk focizni, de ez kilométernyire volt, így gyakran előfordult, hogy a játék az udvaron történt. Mind a foci, mind a fejelés persze nagy veszélyt jelentett a folyosó- és verandaablakokra. Szerencsére az ötödik szomszédban lakott Drexler bácsi az asztalos, aki vészhelyzetben sürgősséggel segített. A gyakori megrendelésekre való tekintettel még árendéményt is adott, a kisebbik ablak 16, a nagyobbik 20 forintba került.

Akkor volt veszély, ha apánk hazajött ebédelni, ekkor anyánk is hazajött a takarékszövetkezetből, ahol könyvelőként dolgozott. Drexler bácsi kb. egy óra alatt végzett, de nem mindig tudott azonnal jönni, és nem mindig a nyitható, szállítható ablakszárny törött be.

Pénzalap gyűjtésével is csökkentettük a költségeket, egy forintot kellett fizetnie a kockázati alapba a nálunk játszó szomszéd gyerekeknek. Ha az esemény történetkor még nem jött össze a szükséges összeg, nem volt nagy baj, kis hitelünk volt Drexler bácsinál.

Ha kifutottunk az időből, akkor a törött üveget eltávolítottuk a keretből, a kert sarkában egy erre a célra kialakított gödörbe vittük. A szomszédos ablakokat megpucoltuk, és abban bízunk, hogy nem veszik észre a déli szünetben, így délutánig időt nyerünk.

Na, ez egy alkalommal nem jött be. Apánk, talán munkahelyi gondjai miatt is, eleve idegesen jött haza. Nem vált be a szomszédos ablakok rejtő céllal történő megpucolása, észrevette. Elővette zsebkését, és a kár keletkezésének fő okát, a gumilabdát nem egyszerűen kiszúrta, gyakorlatilag kettévágta.

Anyánk csóválta a fejét, félrevonta apánkat, és valamit beszéltek. Közben jött a termelőszövetkezet Warsawa típusú szolgálati kocsija, és vitte apánkat Komáromba, hivatalos ügyben.

A délutánunk tétlenségben és szomorúságban telt, nagyon sajnáltuk a labdát. Késő délután dudaszót halottunk, kifutottunk a kapuhoz. A Warsawa csak lelassított, és apánk a letekert ablakon kidobott egy

labdát. Egy igazi, bőr, négyes, varrott szelep nélküli, sárga focilabdát!

Előtte volt már nekünk bőrfocink, de az csak kettes volt, nyers színnű, hosszú varrott szeleppel, és hamar tönkrement.

Falun, a hatvanas években egy ilyen labda igazi kincs volt. Ha elvittük focizni, akkor az egyik csapat kapitánya Zoli öcsém, a másiké én voltam. A két csapat elosztása után – a testvéri szolidaritás szép példájaként – Gabi öcsénket is bevettük, olyan kiegészítő emberként az egyik csapatba, nem kellett már kapufának lennie.

ÍRÁSTUDÓK LETTÜNK

Az általános iskola első- második osztályát befejezve nagyon büszkéek voltunk arra, hogy már tudunk írni-olvasni. A júniusi szünetben már hiányozni kezdett az írás, és ezért kiültünk házunk kapuja elé, és úgy gondoltuk, a házunk előtt elhaladó gépkocsik rendszámának papírra vetése akár az utókor számára is hasznos tevékenység.

Bár akkor a gépkocsiforgalom még nem volt nagy, a Fehérvár-Komárom főút hídjának még második világháborús felrobbantása miatt a falun ment át a forgalom. Még így sem volt azonban sok feladatunk, ezért külön csemege volt egy szovjet katonai konvoj áthaladása. Kéthetente jártak Fehérvár és Komárom között számunkra ma is érthetetlen okból.

Amikor megérkezett a konvoj, szorgos munkába kezdtünk, és felváltva jegyzeteltük a rendszámokat. (Nem volt komplikált, két betű, két szám.)

A menet élén egy jeep jött, ami a második szomszéd (Máziék) hídját felhasználva gyorsan megfordult, és mellénk hajtott. Kiugrott belőle három katona, és se szó se beszéd kitépték öcsém kezéből a nála lévő papírt. Nekünk akkor felnőtt katona bácsik voltak, egyébként 18 év körüli srácok lehettek. Felém is nyúltak, a papíromat akarták, de én rémültem belekapaszkodva nem adtam. Utólag lehetne úgy magyarázni a dolgot, hogy érzékelhetően értékes aduként tudatosan tartottam magamnál, de a valóság az, hogy ez a rémület reflexe volt. Katonák, páncélossal, puskával!

A nyájas olvasó most bizonyára lemondóan legyint, mit puskával, géppisztoly lehetett az. Most már katonaviselt emberként, sőt lövészként én is tudom, AMD és AKM géppisztolyok voltak azok, kiképzett emberként tudok, illetve tudnék is velük bánni.

A katonák leintették az utolsónak elhaladt gépkocsit, ami szintén jeep volt. Kiszállt belőle egy idősebb katona (persze ő is legfeljebb

30 lehetett), vélhetően parancsnokféle ember volt, és hadarva elkezd magyarázni neki, Zoli öcsém papírját mutogatva. Hangos szóváltás alakult ki.

A parancsnok először nevetve, majd üvöltve mondogatta azt a szót – amit persze mi nem értettünk, de nagyon megjegyeztünk – hogy, „ribjátá”. A katonák váltig a nálam lévő papírra mutogattak, és újfent el akarták venni. A parancsnok félretolta őket, és kérően ki nyújtotta a kezét. Én továbbra is bénultan álltam. Erre elmosolyodott, odalépett a jeep-hez, és kivett belőle egy gumicukorszerűséget tartalmazó zacskót, és felém nyújtotta. A mozdulat az évezredes cserekereskedelem ismert gesztusa volt, így én is átnyújtottam papírlapomat a cukorért cserébe. Búcsúzásképpen biccentett, és továbbmentek.

Nagynénémet kérdeztük később, aki franciatanárból, kényszerűségből vedlett orosztanárrá: mi az a „ribjátá”. Fordításából tudtuk meg, hogy gyerekeket jelent.

A történeti hűséghez hozzátartozik, hogy a gumicukor nagyon vacak volt (de azért megettük).

SZÍNJÁTSZÁS

A hatvanas évek elején az iskolások számára rendszeresen szerveztek a tanítók, tanárok színpadi előadásokat, amit a községi mozi erre alkalmas színpadán lehetett bemutatni. Ezek általában telt ház előtt mentek, hiszen nemcsak a szereplők szülei, rokonai töltötték meg a mozitermet. A televízió még gyerekcipőben járt, rövid műsoridő, kevés készülék a faluban, mozielőadás is csak két-háromnaponta.

Mi is gyakran szerepet kaptunk a jelenetekben, de a következő történetnek csak passzív szereplői voltunk.

Egy klasszikus darab (A Piroska és a farkas) bemutatása zajlott éppen a zsúfolásig megtelt mozi teremben. A Piroskát játszó hétéves kislány egész családjá, köztük 4 éves öccse, ott ült az első sorban.

– Jaj, jaj, jön a fajkas, jön a fajkas, jaj, jaj. Micináljak, micináljak? Így Piroska.

A színházelmélet, színháztörténet ismeri a deus ex machina fogalmát. A segítséget ezúttal is így kapta meg a főszereplő. Öccse ugyanis felülvoltott a színpadra:

– Jugd picán!

TUTAJOZÁS

Minden gyermeket vonz a víz. Úszni, csónakázni, tutajozni a gyermek számára meghatározó élmény. Egyfelől mi, nagyigmándi gyermekek szerencsésnek mondhattuk magunkat, hiszen a faluban három, akkor bővizű patak, a Concó, a Fekete ér, illetve az Átal ér volt, illetve volt egy halastó, és a negyvenes években a falu gazdái nagyvonalúságának és áldozatkészségének köszönhetően egy 33-as strandmedence is épült, ami gyermekkorunkban, teljes üzemben, májustól szeptember végéig volt nyitva.

A strand napjainkban már nem üzemel, részben a magas vízdíjak, részben a vízforgatásra vonatkozó indokolatlanul szigorú szabályok miatt.

Másfelől akkoriban nem nagyon volt vízi jármű, így a vizek nyújtotta örömeket nem lehetett teljes mértékben kihasználni. Egyedül a község állatorvosa hozatott Csehszlovákiából egy gumicsónakot, amit a halastón használt. Nagyon irigyeltük a fiát.

Egy februári jégzajlaskor tutajoztunk egy jégtáblán, a falun S alakban átfolyó Fekete éren. Az iskolából gyalog 20 perces, kerékpárral 5 perces út ugyan ilyen módon 3 óráig tartott hazáig, de életre szóló élmény volt. A környékről kölcsönkért fejszékkal, baltákkal vágtuk le a tutajul szolgáló jégtáblát.

Sikerült azonban egy szép júniusi napon is tutajoznunk. A Székesfehérvár – Komárom közötti 13-as, a második világháborúban felrobbantott, az Átal éren keresztül vezető hidat építették újjá. Valószínűleg csak a műtárgyak épülhettek meg a háború előtt, mert az elkerülő út később készült el a hetvenes években Ehhez egy nádpallókkal borított felvonulási épületet húztak fel az újjáépülő híd mellé. Péntek délután vetődtünk arra, és jött az ötlet, a nádpallókkal tutajozni lehetne a patakon. Nehézséget okozott, hogy a nádpallót drótokkal és Ű szegekkel szilárdan a bódé oldalához rögzítették.

Szerencsére találtunk a fűben egy ottfelejtett pajszer, amivel le lehetett feszegetni az egyik pallót.

Nagyobbik öcsémmel végeztük el a vízrebocsátást, de előtte beszereztünk két husángot is, mert terveink szerint a halastóra lecsorgás után a két husánggal visszatoljuk a pallót, jogos tulajdonosának visszajuttatva. E tervet azonban több tényező gátolta. A nádállás ugyan elbír mindkettőnket a vízen, de úgy megszívta magát, hogy a partról Krisztus urunk vízen járásaként tűnhetett haladásunk, a pallót ugyanis teljesen elborította a víz.

Nos, ez a látvány fogadta a számunkra váratlanul visszatérő három munkást is. Egészen világosan, már a megszólításból is kiderült, hogy nem tetszett nekik akciónk: „Büdös rohadt kölykök, azonnal hozzátok vissza!”

A túlsúlyos nádállást visszafelé, a vízfolyással szemben elve lehetetlen volt irányítani, legfeljebb oldal irányban. Ezt mi meg is tettük, a másik part irányában. Egy munkás követet keresett, a másik a parton követett minket, a harmadik az összedőlt hídon átmászva a másik parton közelített hozzánk. A helyzet reménytelennek tűnt, de szerencsénkre elérkeztünk a halastóba csatlakozás közelébe, ahol a parton már áthatolhatatlan nádas akadályozta meg, hogy a felháborodott munkások tovább kövessenek minket. Mivel a visszatérés több szempontból ellehetetlenült, járművünket visszahagyva több kilométeres kerülővel, anyánk számára nagyon aggasztó állapotban és kintzetben tértünk haza.

A halastóhoz köthető egy másik élményünk is. Egy alkalommal valaki átvágta a halastóból a halak útját elzáró zsilipet, és a halak felúsztak a falun átfolyó patakba. Pillanatok alatt elterjedt az esemény híre, és a fél falu ott halászott a patakban. A sekély vízben ez nem volt nehéz. A vasvillát (Igmádon úgy mondják, vella) belevágva néha két hal is volt a zsákmány. Többen vékákkal, kosarakkal próbálták szerencsét. Szekeres bácsi a gátór ordítozva rohángászott a parton, de sokra nem ment. Amíg ott volt abbahagyták az emberek, de tovább kellett mennie, a két kilométer hosszát nem tudta hatásosan felügyelni.

Mi is rohantunk nagy lelkesen, de összehaláloztunk apánkkal, aki azonnal hazazavart bennünket.

„Még csak az kell, hogy a főkönyvelő fiai halat lopjanak” Érvelésünk, hogy ez nem lopás, hanem halászás, és mások is csinálják, nem hatott.

Azért persze mi is napokig halat ettünk. Ennek oka az volt, hogy az emberek túl sok halat fogtak ki, és nem tudtak mit kezdeni ekkora tömeggel. Még nem nagyon volt hűtőszekrény a faluban, és a tartósításnak is voltak korlátai. Több halat kaptunk a szomszéd Hajós nénitől, és osztálytársam Kiss Karcsi anyukájától is.

KORCSOLYÁZÁS

A tutajozásnál már jelzett bő vizek télen a korcsolyázást is lehetővé tették. Akkoriban nem volt senkinek külön korcsolyacipője, hanem a széles talpú bakancsra lehetett speciális korcsolyakulccsal ráerősíteni a korcsolyát. Így a jó minőségű bőr bakancs a korcsolyázáson kívül is hasznosult. A korcsolyázásnál nagy előny volt, ha az akkor általánosan használt, hosszú télikabát helyett a derékig érő dzsekinek nevezett, akkor még nem szokásos rövid kabátkát viselhette az ember gyereke. Hosszú küzdelem után elértük, hogy apánk Pestről hozott nekünk két, zipzáras, rövid, nagyon praktikus dzsekit. Apánk nevetve mesélte, hogy összetalálkozáskor Killhof igazgató úrral, ő mit mondott neki.

– Sándor! Van neked elég pénzed, miért nem veszel a gyerekeknek egy rendes télikabátot. Még megfáznak.

– Jóska! El nem tudod képzelni, mit rágták a fülemet a két dzsekiért. Majd futnak, korcsolyáznak, ha fáznak.

Persze mi is szóltunk az igazgató úrnak, hogy ne fúrja a dzseki-

A hatvanas években kemény telek voltak, így sokat korcsolyáztunk. Egy karácsonyra kaptunk hokiütőket és igazi tömörgumi hoki korongot is. Az ütőkön MOCKBA felirat volt, és 52 forintba kerültek. Példánk hatására más gyerekek is kaptak ütőt, és a jégkori kedvelt sport lett a faluban. Deszkákat fagyasztottunk be a tervezett pálya szélén, és a 6-8 centiméteres deszkák helyel-közzel meg is fogták a korongot. Az nem volt kérdés, hogy lécekből összebarkácsolt kapuk is voltak. Még a les intézménye is működött, igaz hogy bíróján csak egy vonalas les volt érdemben megítélhető.

Egy időben akadály volt, hogy télen korán sötétedik, de ezt az akadályt is legyűrtük, villanyfényes pályát építettünk ki. A nyájas olvasó most bizonyára hitetlenkedve csóválja a fejét, a hatvanas években, falun?! Pedig így történt. A Bajcsy - Zsilinszky utcában,

pár száz méterre lakásunktól, a régi nagy malomból kialakított takarmánykeverő üzemet akarták bővíteni, és egy nagy betonfelületet képeztek ki a mellette fekvő telken. Két nagyteljesítményű lámpát is telepítettek a szélére, de a tervezett raktár felépítése éveket csúszott. Volt a terület szélén egy tűzcsap, de kerítés, éjjeliőrös őrzés nem volt. Amikor úgy ítéltük meg, hogy kellően hideg van, akkor este felépítettük a pályát. Utánna tűzcsap ki, és másnap ott volt a jéggel borított pálya. Egy idősebb közülünk felvállalta, hogy felkapcsolja a záró doboz felfeszítése után a lámpát. A tűzcsap kinyitásához persze célszerszám kellett, ezt Fikner Jóska bácsitól kaptuk. Szeretett minket, nem firtatta, mire kell.

A célszerszám kétszeresen is hasznosult. A falu szélén, egy dombtetőn Murányi Laciék háza közelében tehénistállók voltak és mellettük szintén egy tűzcsap. Alkalmas napon ezt is kinyitva lesiklopálya született. Ezen egyedül Lentulay Jancsi tudott síléccel lesiklani, nekik volt egyedül – tudomásom szerint – sílécük a faluban. Mi többiek ugyanezt korcsolyákkal próbáltuk.

Kis területű, de szintén lámpával megvilágított pálya volt a falu központjában a Zúgó hídnál a Nepomuki Szent János szobra melletti kis holtág, kiöntés. A szoborról Nagy József plébános úr is megemlékezett hittan órán.

– Képzeljétek gyerekek, ha a János szobor meghallja a harangzúgást, mindig a templomtorony felé fordul.

Nagyon szerettük, tiszteltük a plébános urat, ezért kicsit zavart minket, hogy úgy éreztük, nem mond igazat. Meg is kérdeztük apánkat, hogy van ez. Apánk megnyugtatót bennünket, a plébános úr igazat mondott. Akkor fordul a templomtorony felé, ha meghallja.

A plébános úr sokat mesélt nekünk ifjú káplánként megélt történeteiről is. Kezdként, nem nagyon ismerve a falusi embereket, voltak félreértések is. Egy alkalommal kinézve a plébánia ablakán rémülten látta, hogy egy közeli ház lángol. Kiáltozva kirohant: „Tűz van, tűz van, emberek, félrevern a harangokat!” Csodálkozva látta, hogy csak néhány ember van ott, akik tessék-lássék forgolódtak egy-két vödörrel.

Félrevonták: „Káplán úr! Nem azért gyújtották meg, hogy olyan nagyon oltsák!”

Máskor. Átjött a plébániára a szomszéd házból egy gazda.

- Káplán úr! Holnap tűz lesz itt a szomszédban.
- Tűz? Úristen...

– Ne aggódjon káplán úr, a Lajos meg a Karcsi, majd feláll a falra, locsolja a plébánia istállóját, nem terjed át.
Ekkoriban voltak tömegesek a biztosítási csalások.

No de térjünk vissza alaptörténetünkhöz!

A kiöntést úgy hívták a faluban, hogy Korinek víz. Korinek kovács úr telke mellett volt ugyanis, és a vízzel borított terület körülbelül fele az ő telkének része volt. Nagyon szerettünk idejárni, a közvilágítás miatt este is használható volt. Egy karácsony utáni téli napon, késő délután itt korcsolyáztunk. Sokan –köztük mi is – itt próbálták ki a karácsonyra kapott új korcsolyákat. Egy ötéves forma rokon gyerek volt vendégségben a kovácsnál, akit lekísértek a befagyott vízhez a szülei, és Korinek kovács.

– Gyerekek! Ez az én területem, itt nem lehet csak úgy, engedély nélkül korcsolyázni. Persze én szívesen megadom az engedélyt, ha megtanítjátok ezt a kis krapekot korcsolyázni. Mi már próbáltuk, mindig elesik, és akkor üvölt. Ha sikerülne némi forró teát is hoznék.

Odasúgta mosolyogva, hogy pici bor is kerülhet bele.

Nekikezdtünk, de első nekifutásra nekünk sem ment a tanítás. Segédeszköz kell, úgy okoskodtunk, és felmentünk a kovácshoz. Kellene nekünk egy támlás faszék az oktatáshoz, szóltunk. Azonnal megkaptuk. Arra gondoltunk, hogy tanítványunk a székbe kapaszkodva, azt maga előtt tolva ráérez a korcsolyázás forszára.

Nem működött. A szék lába nem csúszott kellően, és a pálya is havas volt kicsinyég. Újra fel a kovácshoz. Kellene egy söprű, és smirgli, fogalmaztuk meg kérésünket.

A söprűvel megtisztítottuk a pályát, a smirglivel gondosan lecsiszoltuk a szék mind a négy lábát, és újra próbálkoztunk. Nagyon gyorsan sikerült tanítványunknak elsajátítani a korcsolyázásból a legfontosabbat, előre haladni. Azt hogy hogyan kell kanyarodni, fékezni, megállni, azzal nem bajlódunk, majd csak rájön. Megáll majd a szélén, mert nem tud tovább menni, ott úgyis elesik. Megállítja egy másik korcsolyázó, vagy egy fa, ha úgy alakul.

Megkaptuk a sikerért boros tea formájában az elismerést, és ami még ennél is fontosabb, a területen az élethosszig való korcsolyázás jogát. Most is, és bármikor mehetnék.

ÁRMIN A DRÓTOSTÓT

Ármin hatalmas termetű, hosszú bozontos hajú cigányember volt, és gyalog közlekedve járta a komáromi járást, drótostótként keresve kenyerét. Félelmetes látvány volt, és a falusi asszonyok azzal ijesztgették gyerekeiket. „Ha rossz leszel, elvisz az Ármin.”

A drótostót intézménye gyermekkorunkban még működött, nem jutott az ablakos tótok sorsára, akiket a nagyobb falvakból az ott állandó lakos asztalosok – ld. a már bemutatott Drexler bácsi – kiszorítottak. Mi nem is ismertük az ablakos tót kifejezést, nagyapánk magyarázta el. Gyerekek, az ablakos tót régen a falusi házak ablakait javította. Hajdanán az ablakok kicsik voltak, ezért a hátán, faládában, gyalogosan vinni tudta az üveget, amivel pótolta a törötteteket.

Mindezt azért mondta el, mert egyszer használt egy mondást. „Na, ez úgy kellett nekem, mint ablakos tótnak a hanyatt esés.” A magyarázat után már értettük a szólás alapját.

Anyánk egy alkalommal selejtezett egy lábost, sérült a zománca felkiáltással a kamra egy félreeső polcára helyezte.

Egy délután az udvaron játszogattunk, és félelmetes torokhangon – nem is túl hangosan, de nagyon áthatóan – ezt hallottuk. „Drótozni, fótozni! Drótozni, fótozni!”

Hamarosan megláttuk Ármint. Közben a környéken a kutyák is rettenetesen ugattak. Ármintól senki nem tudta hol lakik, lehet, hogy sehol. Fürdőszobája biztosan nem volt, ezt kb. öt méteres körzethől is érzékelni lehetett, a kutyák is ezért – pontosabban ezért is – ugatták.

Megállt a kapunk előtt, kicsit várt, és már indult volna tovább, amikor anyánk kilépett az udvarra, intett neki, és beljebb invitálta. Le akarta ültetni a verandán, de Ármin ezt elhárította, egy kis széket kért az udvaron, és várta a feladatot.

Anyánk előhozta azt a lábost. Ármin nézegette, ez még nem is lyukas, de célszerű erősíteni, állapította meg. Akkurátusan munkához látott. Anyánk közben hozott neki egy fröccsöt és zsíros kenyeret. Na

persze nem kacsazsíros kenyeret – az csak nekünk járt – hanem disznózsírosat.

A nyájas olvasó ne gondolja azt, hogy Ármin ezzel nem volt kellően megtisztelve. A disznózsíros kenyéren ugyanis mangalica zsír volt. Nagyapám hat elemít végzett parasztember volt, de böllérkedett is télen, értett az állatokhoz. A hatvanas évek elején mondogatta. Ezek az újmódi disznófajták nem olyan jók, mint a mangalica. Bár gyorsabban híznak, de a húruk, zsírjuk nem mérhető a mangalicához. Nagyapámat, aki egy hatgyermekes család legkisebbje volt, így bocsátotta útjára dédapám. „Fiam, neked már főd nem jutott, csak ez a kapa, ezzel próbálj boldogulni”. Nagyapám Csép faluból Nagyigmándra jött, napszámot vállalt, a paraszti munkák szünetében télen böllérkedett, nyáron nádazott. Földje nem sok lett, de szép nagy portán épített házat, ahol boldog gyermekkorunkat töltöttük.

Ármin elkészült a munkával. Anyánk megkérdezte:

- Mennyivel tartozom?
- Amennyit maga gondol.

Anyám átadott egy összeget, Ármin elégedetten bólintott, és elköszönt.

Mi meglepődve kérdeztük:

- Anya! Miért csináltattad meg. Fogjuk mi ezt használni?
- Talán a Buksi kutyának jó lesz.
- De anya, a Buksinak vas lábasa van, az nem romlik el.
- Lehet.
- Akkor lehet, hogy nem is használjuk?
- Lehet.
- Ha nem használjuk, akkor miért fizettél érte?
- Árminnak is meg kell élnie.
- Miért nem adtad akkor neki a pénzt csak úgy?
- Mert Ármin nem koldus. Mesterember. Tudja a szakmáját.

Nagyon szépen, gondosan megcsinálta és büszke a munkájára.

TOMIKA

Az általános iskola harmadik osztályában Rábai néni volt osztályunk tanító nénije. Persze csak mi illettük ilyen névvel, fiatal, nagyon csinos, filigrán nő volt, aki nem igazán tudott fegyelmet tartani. Bármennyire is meglepő, a 9-10 éves fiúgyermek is tud lovagias lenni, és nem használtuk ki, hogy nem érélyes, így rendben folyt a tanítás, hiszen a lányok e tekintetben nem sok vizet zavartak.

Negyedikben azonban új tanító néni érkezett, Lukinicsné. Apám családi program miatt elkért az első héten, és ezért egy héttel később mentem szeptemberben iskolába. Az osztályban zsibongtunk éppen 8 előtt pár perccel, amikor belépett a tanítónő. Feszés vigyázban az egész osztály, teljes csend, én még akartam mondani valamit Gágó Lalinak, de odasziszegette. „Kuss, ez nem viccel!”

Megkezdődött az óra, igen feszes légkörben, de Zalavári Feri valamin kicsit mégis felröhögött. Ezért tomika jár, így a tanító néni, és intett nekem, az - első sorban ültem ugyanis - , hogy hozzam be a tomikát.

Nem tudtam, hogy ki az, ezért ijedten kérdeztem.

- Hol van a Tomika?
- Itt az osztály mellett a lakásom előszobájában, – így a tanárnő – hozdad!

Kijöttem, bementem a szolgálati, tanítói lakásba, de az előszobában nem volt senki. Kinéztem, és a folyosón megláttam egy négy éves forma gyereket. Határozottan rákiáltottam:

- Ugye te vagy a Tomika? Gyere velem!
- Nem, én Zolika vagyok - kiabált, de engem ez nem érdekelt.

A közelben sehol másik gyerek, valakit vinnem kell, ezért berágnattam az osztályba.

A fegyelem ellenére óriási röhögés tört ki. A gyerkőc ugyanis tényleg Zolika volt – Balázs orosz tanár úr fia – és a Tomika a valóságban egy mogyoróvessző pálca volt, amit az osztály minden tagja

már ismert, és amivel sok fiú osztálytársam – bár csak egy hét telt el a tanévkezdés óta – már fizikai kontaktusba is került.

A tanítónő – látva, hogy a feladat ellátására alkalmatlan vagyok – egy másik osztálytársammal behozatta Tomikát.

Tomika tehát egy mogyoróvessző volt, az egyik végén gézzel és vattával képzett borítással. Amikor rájöttem, hogy mi célt is szolgál tomika, első pillanatban azt gondoltam, milyen szép dolog, hogy a végét bepólyálja, hogy ne fájjon annyira, amikor adja a körmöst. Tévedtem, ott fogta!

A tanító néni dühös volt, hogy nem jól láttam el a kitűzött feladatot, ezért nekem is körmöst akart adni. Sági Jutka mentett meg, mondta, hogy én most jöttem, nem tudhattam ki, pontosabban mi Tomika. Így csak Zalavári Feri kapott az ujjaira körmöst. A tanító néni mindig azt mondta: „Úgy megcsaplak, hogy ellábon (egy lábon) mész haza.”

Ebben nem sok logika volt, hiszen mindig körmöst adott. Ennek ellenére gúnyneve Elláb lett.

FALUSIAK VONATTAL BUDAPESTRE

Egy alkalommal az egész család Budapestre utazott vonattal. 5 éves lehettem, és már többször utaztam vonaton, Nagyigmándról Kisbérre, Komáromba és vissza. Mindig annak rendje módja szerint jött a vonat, felszálltunk, a célnál leszálltunk és a vonat ment tovább dolgára. Megismertük tehát a vasút rendjét.

A budapesti út azonban egészen más volt. Beérkeztünk a Keleti pályaudvarra és döbbsen láttam, vége van a síneknek, a vonat nem tud tovább menni. Hogyan fogunk mi visszautazni. Ezek a svindler pestiek elintézték, hogy minden vonat hozzájuk menjen. Mi lesz velünk? Mindenki tudja, hogyan működik a vonat: Elöl ül a masiniszta, hátul meg a krumplicsú... stb. Visszafele nem mehet! Hogyan fordítják meg? Ekkora daru nincs is! Hely sincs rá! Azt is tudtam, több vonat van. Ha jön a következő, ezek teljesen beszorítják egymást!

Ilyenkor az ember gyereke tanácsot kér. Megkérdeztem öcsémet, hogy mit gondol a dolgról. Nem is értette problémámat, hiába, egy évvel fiatalabb volt, nem volt olyan fejlett problémafelismerő képessége, mint nekem. A másik öcsémet nem kérdezhettem, még meg sem született.

Maradt a szülői segítség. Apám egy mondattal elütötte, a vasutasok megoldják. Két évtizeddel később azért nem mentem el dolgozni közgazdászként a MÁV-hoz, mert éreztem ennél a cégnél nincs minden rendben. Az idő engem igazolt.

Egy másik történet (fedje játékos homály, kivel, mikor, mely faluban esett meg).

Lajos a faluból Budapestre elszármazott pincér szívélyesen invitálta idős nagybátyját, látogassa meg munkahelyén, Pesten, ahol vendégül látná.

– Bácsikám! Jöjjön fel Pestre, oszt vendégül látom, nálam megalhat.

– Hogy talállok oda Lajos? Még sohasem vótam Pesten!

– Fog egy taxit, az elhozza hozzám, és mondta a címet! (A nagybácsi fel sem írta, ja, a taxis majd tudja)

Megérkezett a pályaudvarra a nagybácsi. Szólt egy kockás taxinak (akkoriban csak kockás taxi volt).

– Hajts!

– Hová?

– Hát a Lajihó!

– Ki az a Laji?

– Pincér a vendéglőben!

– Melyik vendéglőben?

– Hát ...a vendéglőben

– De itt sok vendéglő van!

– Hát.... amelyikben a Laji dolgozik!

–

A nyájas olvasónak tudni kell, hogy falun, kisvárosban az egyhárom vendéglő pincéreit a taxisoknak ismernie kellett.

Félórás telefonálás után a kockás taxi központja segítségével azért meglelt Laji székhelye az Astoriában.

MINISTRÁNS TÖRTÉNETEK

A ministráns szó latin eredetű, szolgálót jelent, de egy töről fakad a miniszter szóval. Egyházi szertartásoknál a pap segítője/segítői a ministránsok.

A KÖNYVTARTÓ

A szertartásoknál a ministránsoknak szigorú hierarchiája van. Az ún. első ministránsé a legtöbb feladat: jelzi, mikor kell letérdepelni, illetve felállni, ő csenget az Úrfelmutatáskor és átviszi balra, jobbra, ha kell a misekönyvet, behozza a bort és a vizet tartalmazó ampollákat. A második ministráns többletfeladata mindössze a misekönyv jobb oldalra vitele. A többi ministráns szerepe csupán annyi, hogy kellő időben letérdeljenek, felálljanak, illetve a ki és bevonuláskor tartásuk megfelelő vonulási rendet. Az előző szinte mindig, az utóbbi szinte sohasem sikerült.

A ministráns ranglétrán lassan, fokozatosan lehetett előre jutni. A történetek jellemezték az időszakban nagyobbik öcsémmel már a hierarchia csúcsán voltunk, ami praktikusán azt jelentette, hogy én voltam az első, öcsém pedig a második ministráns.

Ezt nem volt szokás megkérdőjelezni senkinek. Egy alkalommal ez – nagy meglepetésünkre – mégis megtörtént. Ónodi néni, a sekrestyés egyszerűen fölének tolt a unokáját, akinek semmilyen tapasztalata nem volt a ministráns feladatok ellátásában.

Ha egy ministráns az aktuális feladatáról elfelejtkezett, rossz helyre állt a ki-és bevonuláskor, a többieknek illetékes jelzésekkel segíteni neki. Ónodi néni sejtette, hogy ezt a segítséget unokája, sértettségünk okán, tőlünk nem kapja meg, ezért a sekrestyeajtóból félhangosan instrukciókkal segítette unokáját.

Egy ideig zökkenőmentesen mentek a dolgok, de volt egy veszélyforrás, amiről Ónodi néni nem tudhatott. A nagy nehéz misekönyv egy szintén nagy és nehéz, fából készült könyvtartó szerkezeten feküdt. Volt egy alsó része, amihez két csuklópánttal csatlakozott a felső rész. A felső rész dőlésszögét két tartópánttal lehetett a legnagyobb olvasási komfortra szabályozni, ami a miséző pap testmagasságának is függvénye volt. A könyvet csak úgy lehetett átvinni egyik oldalról a másikra, hogy az alsó részét emeltük meg. Ha ez nem így történt, akkor a lecsapódó alsó rész a szokványos testmagasságú tíz év körüli ministránsnak pontosan az egyik legfájdalmasabb testtáját, a sípcsontján találta el.

Nos, Ónodi néni unokája nem tudott a könyvátvitel e forszáról, és szokványos testmagasságú volt. Hangos üvöltése némi elégtételt jelentett mellőzöttségünkre.

A GYÓNÁS

Hat éves korunkban lettünk elsőáldozók, és utána rendszeresen gyónunk. Ezek a gyónások meglehetősen sematikusak voltak, elmondtuk kis bűneinket, és Nagy József plébános úr kiosztotta a penitenciát, egy miatyánk három üdvözlégy, vagy fordítva.

A legnagyobb bűn, amit meggyóntam, a következő volt. Néhány osztálytársammal felmáztunk a templom tornyába, ahová először lépcsők majd meredek létrák vittek fel. Fent nézelődtünk, majd elindultunk volna lefelé. Hartmann Margitka osztálytársam jelezte, hogy ő elsőként szeretne lejönni, merthogy szoknyában van. Nekünk ekkor villant be, hogy milyen előnye lehetnek, ha mi jövünk le elsőnek. Félretoltuk Margitkát, lerohantunk, és kaján vigyorral lent vártunk. A következő párbeszéd zajlott le:

- Gyere le, Margitka, vissza kell vinnünk a kulcsot!
- Addig nem megyek le, amíg ott álltok
- Mi ráérünk, majd később visszük vissza a kulcsot.

Margitka kis idő múlva megtört, majd elindult lefelé.

Várakozásunkban csalatkoztunk. No, nem Margitka bájaival volt gond, egyéb gátló tényezők léptek fel. A félhomály mellett szorosan összefogva szoknyáját lassan kúszott lefelé.

Ha a nyájas olvasó nem gondol bele az akkori idők divatjába, akkor félreértheti a helyzetet. Bizony akkor nem a tanga bugyi volt a divat, és ez volt a harmadik gátló tényező.

Mindezek ellenére a történeteket gyónásra méltónak találtam. Ezen döntésem helyességét a penitenciául kirótt imák számának megnövekedése igazolta.

Egy alkalommal Nagy plébános úr elutazott egy hétre Szanyba, szülőfalujába. Meghagyta nekünk, hogy a helyettesítő – már nem

emlékszem ácsi, vagy szendi – plébános előtt ne valljon az igmándi parókia szégyent.

Minden olajozottan ment, és alkalom nyílt a gyónásra is. Arra gondoltam, az idegen pap előtt valami különlegeset kellene nyújtani.

A nyájas olvasó bizonyára ismeri a lelki tükrök intézményét. Ez az elkövethető bűnöknek teljes listája, elősegítendő, hogy a gyónást végző ne felejtse ki semmit. Értelemszerű, hogy a lista koronként változik.

Gyónásom előtt felleltem a plébánia padlásán egy régi könyvet. A lelki tükrök története a középkortól napjainkig volt a címe (vagy valami ilyesmi). Na, innét nyertem kapaszkodót, hogy valami különlegeset is halljon az idegen pap. Kezdődött a gyónás:

– Gyónom a mindenható Istennek, és neked Lelki atyám...és soroltam a szokásos bűnöket, majd vártam a szokásos kérdést

– Ezek voltak az összes vétkeid, gyermekem?

– Nem, lelki atyám, a legsúlyosabb még hátra van (A minősítést biztosan tudtam, mert a lelki tükrök csoportosították a vétkeket súlyuk szerint. Így tette az a középkori is, amiből a példát vettem, az utolsó, a legsúlyosabbnak ítélt csoportba sorolva a vétket.)

– Mi volna az gyermekem?

– Pápai vizeken kalózkodtam.

Teljesen biztosra mentem, hiszen csoporton belül is jelezte a lelki tükrök az esetek súlyát. Az általam megjelölt bűn szakszóval a kalózkodás minősített esetének kezelhető, együtt szerepelt a tabernákulumra nyíllal lövöldöztem bűnesettel.

A gyóntatószékben kis csend, majd elhangzott a kérdés. Biztosan így történt gyermekem, mert itt súlyos penitencia, akár egy teljes rózsafüzér is felmerülhet!

Végül megúsztam nagyszámú miatyánkkal és üdvözléggel, három hiszekeggel megfelve.

PING-PONGOZÁS

Falun nem minden hétköznapi reggel volt szentmise, csak ha gyászmisét rendelt valaki, vendégpap szeretett volna misézni stb. Családunk távoli rokona, Tóth plébános úr jött hozzánk egy hónapra vendégségbe, és jelezte igényét, hogy hétköznapiokon szeretne misézni. Nagyon örültünk, hogy jött, nagyon finom, osztrák csokoládét hozott nekünk.

Szüleink is hálások voltak neki. Felszámolta ugyanis háztartását, és egy kiváló állapotban lévő háromsúlyos, bécsi gyártmányú, negyedekeket is ütő – tehát Westminster típusú – faliórát hozott a családnak ajándékba. Hozott még két festményt is, az egyik egy kicsit giccses Mária portré volt, de a másik értékes festményt ezt ellensúlyozta.

Apánk felajánlotta, hogy a reggel hétkor kezdődő miséken mi szívesen ministrálunk. Még iskolaidő volt, de „csendes” mise lévén iskolakezdsre befejeződött. Két hét múlva azonban meguntuk a koránkelést és fellázdunk.

– Már két hete folyamatosan ministrálunk, ez már olyan csapás a komcsikra, hogy már abba lehet hagyni.

A nyájas olvasónak itt némi magyarázatra van szüksége. Családunkban nagy hagyománya volt a kereszténydemokráciának. Nagypapánk bencés parókián volt kántortanító. Apánk, nagybátyánk, mi hárman fiúk, és az összes fiú unokatestvér bencés gimnáziumba járt. Apánk reménykedett egy elkövetkező demokratikus átalakulásban, és ebben várakozása szerint nagy szerepe lett volna az egyháznak, mint az egyetlen szervezett közösségi csoportnak a szocializmusban. (A rendszerváltást nem érte meg, de nagyot csalódott volna az egyházakban.)

Így az egyházhoz való kötődés politikai állásfoglalás is volt, aktív szerepet vállalt az egyházközségben, ezt demonstrálta a mi ministrálásunk is. Így a családon belül nem volt ismeretlen az antikommunis-

ta komcsizás. Mindezek mellett apánk és családunk nem volt szélsőséges gondolkozású, erről más fejezetekben még szó lesz.

– Már csak két hét van hátra, és megígértük Tóth plébános úrnak – így apánk

– Persze ha kapnánk két új, SR-2 típusú, 4 sebességes, félverseny, csehszlovák gyártmányú, mindössze 1052 forintba kerülő kerékpárt, amivel a ministrálás helyszíne, a templom jól megközelíthető, akkor lehet a szó a dologról.

Apánk először zsarolásnak minősítette javaslatunkat, de később kompromisszumos megoldás született. Apánk áll 1000 – 1000 forintot, kétszer 52 forintot mi teremtünk elő, és legyünk türelemmel.

Ez persze nem volt könnyű, mert rendszeres zsebpénzünk nem volt. Jól jövedelmezett azonban a temetések alkalmával történő ministrálás, alkalmanként akár 100 forintot is adott a temetést szervező családtag. Figyelembe kell venni azonban azt aényt, hogy ezen összesen a szertartással egy időben a harangozást végzőkkel is osztolni kellett. Tény volt azonban az is, hogy a ministránsok hierarchiájában előkelő helyünk volt, ez pozícióinkat nagymértékben javította.

Ha a nyájas olvasó e sorokat nem kellő jóindulattal olvassa, akkor rosszmájú gondolatok is támadhatnak fejében. Nem! Ha halálhírt hallottunk a faluban, mi is mély gyászba estünk, és elhessegettük az esetleges profán gondolatokat.

Az utolsó napok reggeli ministrálása zajlott, mi már nagyon fáradtak voltunk, és untuk is.

A vasárnap délelőtti „szagos” (tömjénfüstös) nagymise, tele templommal, énekkel mutatta a közösség erejét. Az üres templommal, hétköznap reggel tartott, álmosító szertartás nem sok áhítattal járt. Ezen próbáltunk segíteni. Tóth plébános úr ugyan becsületes gyorsasággal, de mégis monoton módon mormolta az akkor még latin nyelvű misét.

Az, hogy latin nyelvű, annak itt jelentősége van. Az igmándi templomban a ministránsok segítésére a latin mise alapszövege egy régi típusú sárga műanyag borítóban foglalva ott volt a ministránsok térdelő helyénél. Részlet belőle:

- Dominus vobiscum! (Az Úr legyen veled!)
- Et cum spiritu tuo! (És a te lelkeddel)

Egyes helyeken a latinul természetesen nem tudók miatt, idétlén magyarázatok születtek.

- Ettünk pirított cukrot!
- De mi nem kaptunk!

Amellett, hogy idétlén, még logikailag fordított is. Erre az igmándi templomban nem volt szükség. Részben az írott puska miatt, részben a sok ismétlésnél megtanulta az ember gyereke.

Nem volt ez mindig így. Az Ónodi néni előtti kántort például Nagy plébános úr volt kénytelen az elemi latinra kiképezni.

Zajlott a latin litánia, előénekelt a kántor:

- *Sancta Rita!*
- *Ora pro nobis!*
- *Sancta Clara!*

A fonetikusan kiejtett Clarat a plébános úr hangosan kijavította:

- *Kántor Úr! A latinban a c k-nak ejtendő!*

Folytatódott a litánia, így folytatta a kántor:

- *Sancta Kekília!*
- *Ora pro nobis!*

No de térjünk vissza a reggeli miséhez. Unalmunkat üzendő azt találtuk ki, hogy a latin mise szövegét borító műanyag lappal egymásnak ütögetünk, ping-pongot játszva. Ehhez a „labdát” a plébános úr miseruhájának óvatosan, ügyesen lecsipentett rojtjaiból gyúrt galacsin szolgáltatta.

A reggeli mise hitünk szerint üres templomában ebből semmi baj nem származott volna. Csakhogy ezen a reggelen a közelben lakó Ilus néninek nem volt semmi dolga – igazán találhatott volna valami feladatot – és a mise alatt bejött a templomba. Ez még nem lett volna baj, ha nem a puha mamuszában teszi, így azonban nem észleltük, hogy ott van.

Akciókat látva teljesen szokatlan módon, a mise alatt előrejött, és rikácsolni kezdett.

– Mit csináltak komisz kölykök a szentmisén? Elmondom apátnoknak!

Tóth plébános úr lecsillapította, helyreküldte, majd jelezte, megbeszélni velünk a mise után.

Így is történt, rákérdezett:

– Mi volt ez gyerekek? Miért kiabált az idős hölgy? Azt mondta, hogy a sárga műanyaggal hadonásztatok

– Plébános Úr! Töredelmesen bevalljuk, ez így történt. Öcsém nagyon fáradt, álmos, ezért én integettem neki, fel kell állni, menjen már a könyvért, meg ilyenekért.

– Na, jól van gyerekek! Már úgylis csak pár napig leszek itt, pihenjétek ki magatokat, holnap már nem kell jönni ministrálni.

Barackot nyomott a fejünkre és elbocsátott.

Ugye most már a nyájas olvasó is elhiszi, hogy Tóth plébános úr nagyon kedves ember volt, mi ezt a csokikból azonnal láttuk.

A BETLEHEMI CSILLAG

Advent táján, egy vasárnapi nagymisén történt meg a következő eset. A misén érkezett a tömjénfüstölő izzó parázssal való feltöltésének ideje. A füstölő sekrestyéből történő behozatala a ministráns dolga volt, a parázs előkészítése pedig a sekrestyéssé, így estünkben a már említett Ónodi néni serénykedett.

A pesti Eklézsia cég által forgalmazott faszénpogácsák gyenge minőségűek voltak, ezért Ónodi néni a parázstartó kis vas edénykét vaspálca tartójánál fogva mindig nagy sebességgel forgatta, így iz-
zítva fel benne a parazsat.

Ott állva mellette észrevettem, hogyha a gyóntatószék melletti széket, ami mellett Ónodi néni a műveletet végezte, a térdemmel észrevétlenül odébb tolom, akkor abba a forgó vasedény beleütközik, és abból még akármi is lehet.

Közben Nagy plébános úr prédikált a karácsonyi ünnepkörre hivatkozva.

„Kedves híveim! Ahogy a három királyoknak a fényes hulló csillag megmutatta a helyes utat, úgy kell ügyelnünk nekünk is arra, hogy észrevegyük a fontos jeleket” Mindeközben széles karmozdulattal vehemensen illusztrálta is a fénylő csillag pályáját.

No, eközben toltam előre észrevétlenül a széket, ami mellett csak pár centiméterrel pörgött a faszéntartó. Az nekicsapódott a székek és a nyitott sekrestyeajtón kirepültek a szentélybe az izzó faszénpogácsák, pontosan a plébános úr ujjával mutatott röppályán.

Ily módon a jámbor hívők megkapták a jelet.

Szegény Ónodi néni a szentély értékes szőnyegét védendő a sekrestyéből kirepülve csupasz kézzel kapkodta fel a parázsdarabokat. Rettenetesen szégyelltem magam, és az eseményt meg is gyón-
tam, persze az is igaz, hogy a várható penitenciát csökkentendő igen eufemisztikus megfogalmazásban.

TEPLOMSZENTELÉS

Községünk kistestvére Kisigmánd egy kilométerre van falunktól északi irányban és félezer lakos lakja. Temploma az ötvenes években kihasználatlanul, romos állapotban volt, a hatvanas évek elején gyűlt össze a pénz a renoválásra. Az elkészült kis templom szentmisével egybekötött felszentelését a győri püspök vállalta fel. A szokásos vasárnapi győri székesegyházi püspöki mise miatt egy vasárnapi 11 órás időpontot jelölt ki a püspök a felszentelésre (ekkor még nem tudhatta, hogy ezzel hibát követ el).

Nagy József plébános úr előző napon jelezte, hogy háromnegyed 11-kor jön értünk Trabantjával, mi leszünk ugyanis a ministránsok. 8-kor felkeltünk, és úgy gondoltuk, van még elég idő bújócskát játszani a szomszédban lakókkal. A szomszéd porta szalmakazlába nem volt túlságosan jó ötlet bebújni, így anyánk indulás előtt ijedten konstataulta, itt fürdetni kell, de még hajmosás is szükséges.

A műveletek nagy gyorsasággal meg is történtek, de a hajszerítéskor kiderült, hogy képtelenség jólfésült frizurát varázsolni fejünkre. Oka volt persze ennek. Előző nap szappanbuborék fújó versenyt rendeztünk és alapanyag gyanánt a szappannál e célra sokkal alkalmasabb szert találtunk. Ez a WU-2 sampon volt. Lehet, hogy a márkajelölés felesleges is, lehet, hogy nem is volt mód akkor más sampont kapni. Mi legalábbis csak ezt ismertük.

A sampon viszont rémesen fogyott, ezért úgy gondoltuk, a várható retorziót elkerülendő, pótolni kellene. Erre legalkalmasabbnak a WU-2-höz állagában, használati funkciójában a legközelebb álló MOS-6 folyékony - akkor egyedüli – mosószer volt. Nem volt könnyű a kis nyíláson a szert beszuszakolni, de úgy-ahogy sikerült.

E sajátos szerkombinációnak azonban nem várt hatása volt. A száradáskor égnék állt a hajunk tőle, és ezen a fésülés nem segített.

Manapság divat a tüskésen, égnek álló haj, amit a fiatalok zselével érnek el. Nos, a Laboratoar Garnier csodaszereinek hatása kutyafüle az említett szerkombinációval összevetve.

Anyánk kísérletezett apánk hajneccével is, de részben az időkorlát, részben az egy hajnecc két fej mennyiségi korlát miatt ez nem vezethetett eredményre. Jól bevizezte hajunkat, lefésülte, és lesz, ami lesz alapon átadott minket a plébános úrnak, oldja meg most már ő a problémát.

A templom előtt a püspök úr javaslatára csoportkép készült a szertartás résztvevőiről. A püspök mellett az apát, a plébános úr, kispapok, és papi szemináriumi hallgatók, valamint mi, azaz a ministránsok is felálltunk. Pazár bácsi, kisbéri fotós –aki többek között szüleim esküvői fotóját is készítette – közölte: „a két kölyök frizurája elrontja a képet.” Ekkora ugyanis elkezdett száradni a hajunk. Mai szóval úgy mondanánk, vizuális környezetszennyezés volt látványunk. A püspök azonban ragaszkodott hozzá, hogy a két ministráns is rajta legyen a képen.

Templomszentelés

A nyájas olvasónak szemernyi kétsége se legyen afelől, hogy a másik oldalon öcsém ugyanilyen látványt nyújtott. Több fotó is készült, nekem ez maradt meg.

Pazár bácsi váratlan huszárvágással oldotta meg a kérdést. Oda ment a szenteltvíztartóhoz, jól beletunkolta a fésűjét, és megörökítésre alkalmas állapotba hozott bennünket. A fotó elkészült (a csoportkép) az ünnepélyes szentmise elkezdődött.

Sok feladatunk nem volt, ugyanis a kis oltárnál a szűk szentélyben a sok szereplő miatt érdemi beavatkozást nem kellett végeznünk, azok a kispapokra, vagyis a seminaristákra maradtak. Kétoldalt a legszélén álltunk, mindössze az volt a dolgunk, hogy egy-egy gyertyát tartsunk. Mellettem egy nagyon idős pap bácsi volt, aki nagyon halkán, inkább dudorászva énekelgetett. Ugyan nem azt, mint a többiek, de ez nem volt zavaró, alig lehetett hallani. Érzékelhetően nem nagyon tudta, hogy hol van.

A gyertyákat tartani csak látszólag volt könnyű feladat. A már említett Eklézsia a faszénpogácsákhoz hasonlóan gyenge minőségben állította elő a gyertyákat is. A kézmeleg hatására görbültek, nehéz volt úgy tartani, hogy ne folyjék le a forró viasz a gyertyát tartó kézre.

Közben ijedtem észleltem, hogy a szemben térdeplő öcsém fején a haj egyszerre csak megállíthatatlanul emelkedni kezd. Biztos voltam benne, hogy az én fejemen is hasonló folyamat játszódik le. A mellettünk térdeplő két húsz év körüli seminarista láthatóan alig tudta visszatartani a nevetést.

A nyájas olvasónak már kifejtettem a WU-2, és a MOS-6 szerkombinációnak frenetikus hatását. Nos ha lehet, még ezt is felülmúlja mindezek szenteltvízzel (sós vízzel) való elegyítése.

Egy váratlan kis baleset csak még tovább rontott a helyzeten. Bár azt sikerrel elkerültem, hogy a lefolyó viasz a kezemre fröccsenjen, de a mellettünk térdeplő idős pap bácsi rosszabbul járt, ráfröccsent kezére a forró viasz.

„De keehem, de keehem!” mondta a váratlan fájdalomtól megzavarva, közben kísérletet tett a felugrásra, ami testsúlyából és életkorából adódóan nem lehetett nagyon sikeres.

A két szeminaristának ez volt az utolsó csepp a pohárba. Vörösödő fejjel, kidüldelt szemekkel próbálták visszatartani a nevetést. Nagymisén, püspöki celebráció mellett, templomszenteléskor elképzelhetetlen röhögni. De a fiziológiai hatás erősebb volt. Először a visszafojtásból adódóan olyan hangot adtak ki, mint amikor egy lovat leszúrnak. Majd átszakadt a gát, és ami hallatszott, az már nem nevetés, hanem fékezhetetlen röhögés volt.

A püspök rögtön reagált. „Uraim, azonnal kifelé” sziszegte oda. Az érintettek természetesen rögtön engedelmeskedtek, és reverendájukat egyik kezükkel felemelve, a másikkal szájukat elfedve rohantak a sekrestyeajtó irányába, elérendő a vágyott külvilágot.

Egy a reverendáját felemelve rohanó papnövendék már önmagában is komikus látvány, ezért emberileg érthető, hogy a tizenévesekből álló kórusra is fokozatosan átragadt a nevetés.

Sajnos a helyzet még tovább romlott, amikor a rohanó kispapok csapdába estek. Ennek oka a templomépítők szimmetriához való beteges ragaszkodása volt. A sekrestye egy boltíves ajtószárny nélküli ajtónyílással csatlakozott a szentélyhez, annak bal oldalán. A templom építői a már említett szimmetria teljesülése érdekében ugyanezt a nyílást a szentély jobb oldalán is kiképezték, de ott csak egy szűk kis fülke volt és nem volt elérhető a szabad tér. Az irányt eltévesztve ide rohantak az érintettek. A fülke azonban, mint egy nagybögő dobja, csak fölerősítette a zajt, ezért kénytelenek voltak újra átrohanni a szentélyen. Mindezek hatására vészesen erősödött a többiek nevetése is.

A püspök úr rutinos főpásztorként persze tudta már a megoldást/feloldást. Szentori hangon egy egyházi énekbe kezdett, hogy lecsillapuljanak a kedélyek, és helyreálljon a szertartás rendje.

Kisebb döccenőt az okozott, hogy egy időben jutott hasonló gondolatra az énekkart vezénylő kántor, és a harmóniumnál ülő Széles Margit tanító néni, de három különböző éneket kezdtek el. A tanító néni, annak ellenére, hogy az esemény júniusban volt, egy a karácsonyi ünnepkörhöz tartozó éneket kezdett el játszani.

Utólag ezt azzal magyarázta, hogy a betanultakon kívül ezt az egyet tudta még eljátszani.

A helyzet végül megoldódott. A püspök erős hangja és tekintélye miatt a kórus alkalmazkodott, és bekapcsolódott a főpap által megkezdett énekbe, Széles Margit tanító néni pedig feladta, így lassan helyreállt a rend.

Mi behúzott nyakkal, leszegett fejjel lapítottunk, tudtuk, hogy ez az egész miattunk van, még röhögni sem mertünk

Könnyebb lett volna, ha ismerem dr. Bolberitz Pál pápai prelátus úr, a Magyar Kolping Szövetség országos prezese, kedves barátom bonmot-ját. Az Alsópáhoki Kolping hotel avatásakor a kb. 1200 vendég között német, osztrák, magyar érsekek, püspökök voltak, nehéz volt megszervezni úgy az ünnepi, szabadtéri szentmisét, hogy a protokollon semmi csorba ne essék. A szervezők egyikeként többször kértem Pali segítségét. Aggodalmamat látva bátorítóan odaszólt: „Ne izgulj Sanyi! Olyan még sosem volt, hogy egy mise valamilyen módon véget nem ért volna!

Na, itt is ez történt.

A BUTASÁG

Nagy figyelemmel olvastam szülőfalumról Nagy István könyvét: Nagyigmánd, Töredékek a múltból címmel, Szijj Ferencné polgármester asszony felelős kiadásában. Ebből is és megtapasztalásból is tudom, hogy a falusi parasztember nagyon sok ismeretanyaggal rendelkezett, mivel sok mindenhez kellett értenie. A sokak szemében csak a földet túró parasztembernek az agráriumhoz kötődő tudás és tapasztalat mellett számos szakma fortélyait kellett legalább alapszinten ismernie. Eleink a földművelés, állattenyésztés mellett feldolgozták az élelmiszert, levágták a disznót, megfőzték a lekvárt, feldolgozták a tejet. Volt saját boruk, pálinkájuk és régen maguk készítették ruhájukat is. Kisebb munkára nem hívtak ácsot, asztalost, kovácsot, megcsinálták maguk.

A huszadik század kihívásai is kezelhetők voltak az értelmes parasztember számára. Egyedül odébb tett egy konnektort, összebarkácsolott egy „csettegőt” (általában motorkerékpár motorjával hajtott, háromkerekű, rakfelülettel ellátott, házi barkácsolású jármű).

Sokat tanultam gyermekkoromban szülőfalum lakosaitól, ezért tisztelettel adózom a falusi ember gyakorlati tudása előtt. A falusi ember okosan, értelmesen alkalmazkodva tudott érvényesülni.

Az is igaz azonban, hogy az új jelenségek megismerése, elfogadása nem mindenkinek sikerült. Mind a falusiak mind a városiak között voltak kevésbé alkalmazkodó, kevésbé intelligens emberek. A falusi ember nem élt ilyen eufemizmussal, nem cifrázta. Mindig, mindenhol vannak buta emberek – mondják falun.

Az, hogy az elektromos áram, mint a huszadik században megjelenő, eddig nem ismert jelenség a mindennapok része, az, hogy a közlekedést szigorú szabályok határozzák meg, azon idősök számára, akik nem fogékonyak az újra, meglepetéseket okozott. Ez az apropója a következő történeteknek.

FŰRÉSZELTETÉS

Volt Nagyigmándon egy asztalos üzem. Az ötvenes években az ún. ktsz. (kisipari termelő szövetkezet) konstrukcióban, később a tsz (a helyi termelőszövetkezet) kezelésben. A falu központjában működött, és értelemszerűen nagy teljesítményű fűrészgépük is volt. A közelben lakó, idős hölgy – nevezzük Boris néninek - rájött, hogy a nagyteljesítményű fűrészgép gyorsan felvágja az ő fűtésre szolgáló rönkfát is.

Szokás volt a faluban, hogy a ktsz, illetve tsz gépeit, berendezéseit a lakosok, jelképes összegért, természetbeli szolgáltatásért igénybe vehetik. Például egy kis pogácsa, egy üveg bor az asztalos üzem legényeinek kellő kompenzáció lehetett.

Boris néni azonban sajnálta ezt a keveset is, ezért mindig csak egy talicskával tölt át a felvágandó fából, így kivédendő a kompenzációt, „majd legközelebb” - gondolta. Ezt azonban elég gyakran tette és ezért őt az asztalos üzemből egyre kevésbé szerették.

Megjelent ismételt kérésével:

- Vágjátok fel fiúk ezt a kis fát!
- Nem lehet Boris néni.
- Miért nem lehet?
- Mert nincs áram. (mondták kajánul, de tényleg nem volt)
- Hogyhogy nincs áram!
- Nincs, és ha nincs, nem megy a fűrészgép.
- Miért nincs?
- Nem tudjuk.
- Mikor lesz?
- Nem tudjuk.
- Annyika sincsen, amennyi az én kis fámhoz elég?

KÖZLEKEDÉS

Egy másik történetcsokor a közlekedéssel függ össze. Nagyigmádon a közlekedés rendjéért két rendőr volt felelős, az egyik a már említett Gágó bácsi. Miután mindenki jól ismerte –Lali nevű fia az iskolában padtársam volt – olyan nagy rémületet nem keltett megjelenése. Amikor megállított, hogy a falu főutcáján 10 évesen nem kellene apám Simson SR-2 segédmotoros kerékpárjával értelemszerűen jogosítvány nélkül közlekednem, akkor igazat adtam neki. Mondta, hogy legalább a következő mellékutcaíg toljam, mert jöhetnek a KPM-esek.

Ha a nyájas olvasó a fiatalabb korosztályhoz tartozik, akkor némi magyarázatra szorul a fenti betűszó. A rövidítés a Közlekedési és Postaügyi Minisztériumot jelentette abban az időben. Az ötvenes években a közlekedésrendészetiék Warsavával, a hatvanas években Moszkviccsal, a hetvenes években Zsigulival (Ladával) jöttek ki a komáromi járási központból, és nem vicceltek.

A faluban természetesen hatályban voltak a KRESZ-szabályok, de azok gyakorlása során tapasztalhatóak voltak sajátosságok. Nézzük például az irányjelzési, közismert szóval indexelési szabályokat, szokásokat. Nos, ezek falun speciálisan működnek. A jármű vezető falusi nem is érti, mi a fenének kell jobbra indexelni, ezért nem is teszi. Néha még a bal indexxel is lehet probléma. Ha a Józsi az útkereszteződésbe ér, mindenki tudja, hogy mivel balra lakik, arra fog menni és kész. Ez fokozottan igaz a kerékpáron közlekedőkre. Ezzel kapcsolatos a következő történet.

Apám Tatran robogójával tartottam éppen a Varga bolt felől hazafelé. Az artézi kútnál (a falu első artézi közkútja volt, innen a megkülönböztető megjelölés) van egy Y alakú kereszteződés, amely előtt haladva észleltem, hogy a kereszteződéstől balra lakó Maris néni halad előttem kerékpárral. Lelassítottam, nem előztem meg, hiszen

tudtam, balra lakik és arra fog kanyarodni. Erre ő indexel kinyújtott karral jobbra. Arra gondoltam, milyen figyelmes, jelez nekem, a jobbra a harmadik házban lakó testvéréhez megy előbb, akkor gye-rünk, és meghúztam a Tatran fülét.

Elém vágott balra! Hatalmas vészfékezés.

A vészfékezés közben a másodperc tört része alatt átvillant az agyamon, hogy az esetleges ütközéskor a következő preferenciarend-szert célszerű érvényesíteni. Első a motor épsége, a második Maris néni testi épségének óvása, a harmadik, hogy nekem se legyen nagy bajom. A nyájas olvasónak első pillantásra nehezen védhetőnek, furcsának tűnhet a prioritások sorrendje. Nekem e sorrend mellet logikus érveim voltak (vannak).

Tizenévesként én gyorsabban gyógyulok, mint Maris néni, hiszen ő idős hölgy. Maris néni lassan gyógyul, de gyógyul (ha érdemes az életre). A motor viszont nem gyógyul, és ha Komáromba bemegyünk pótolni az eltört tükröt vagy indexlámpát urambocsá' a szélvédőt, akkor a válasz: nincs. Esetleg hónapok múlva, de ezeknél gyorsab-bak az emberi gyógyulások.

Éppen sikerült megállnom, a motor első kereke csak érintette Ma-ris nénit és kerékpárját.

– Az Isten áldja meg Maris néni! Mi a fenének hadonászik jobb-ra, azután megy balra. Majdnem elütöttem!

– Ides fiam! Hát nem látod, hogy a bal kezemmel a szatyrot fog-tam, hogy le ne csússzon!

A faluban és határában az úthálózatot jellemző új jelenségek né-hány lakost megzavartak. Egy – ha jól emlékszem Nyötye becenévre hallgató – fuvaros igencsak meglepte az újonnan átadott autópályán szolgálatot teljesítő rendőröket. Útját a határba lerövidítendő felment az autópályára. Lovas kocsival, a szembe sávba! Amikor kicsit kia-báltak vele a rendőrök imígyen mentegetődzött: „Ides fiaim, nem bántottam én senkit!”

Volt rá eset, hogy a falu közvetlen határában egy kereszteződés-ben először alkalmazott terelősziget funkcióját nem mindenki látta át. Az adott kereszteződésben a balra kanyarodás esetén a terelősz-i-getet a táblával is sugallt módon meg kell kerülni.

Egy idős gazda kaszálni ment, és vállára vetett kaszával, kerékpáron indult útra a közeli földjére. A terelőszigettel ellátott kereszteződéshez érve nem látta át a helyzetet, és egy számára logikus megoldást követett. „Az ember mindig a legrövidebb úton menjen”

Eközben én MZ motorunkkal szintén a kereszteződés felé hajtottam. Döbbenetemre a kanyarodáskor – abban a sávban, ahol pillanatnyilag csak én lehetnék – észleltem egy szembejövő kerékpárost és egy fejmagasságban felém szegezett kaszát.

Rémült fékezés, de ez kanyarban nem annyira hatásos. Hála Istennek nem teljesen frontálisan ütköztünk, de könyökünk azért összszeccsapódott. Szerencsémre a kasza hegyének döfését a szélvédő és a sisakom együtt elhárította.

Most már tudom, hogy miért voltak Dózsa György parasztseregei helyenként és időnként olyan sikeresek. Hogy végül vesztesek lettek az bizonyára azzal függ össze, hogy az ellenük vonuló seregekben is vélhetően sokaknak volt sisakja.

Percekig ijedten néztünk egymásra. Engem környezetem udvarias, visszafogott, kedves embernek ismer, ami meg is felel a valóságnak. Ha valaki akkor hallotta volna reakciómat, akkor biztosan részben felülbírálta volna a rólam kialakult véleményt, képet. Annak érdekében, hogy a nyájas olvasóban ez a kedvező kép rólam ne torzuljon, most nem közlöm az általam ott elmondottakat. Az idős bácsi választát azonban a történeti hűség kedvéért közlöm.

„Ides fiam, most már tudom, miért van ez itt. Eddig el nem tudtam képzelni, miért kell nekem e körül keringeni, mint gólyafosnak a levegőben.”

A SZOCIALIZMUSBAN

Korábban már érintettem a család kereszténydemokrata hagyományait. Ez a megállapítás kiegészítésre szorul, hiszen anyánk az ország legfiatalabb postamesternőjeként szociáldemokrata párttag is volt. A párt még továbbképzésekre is gyakran elküldte, mert a munkáspártokban gyakorlat volt a nők és a fiatalok kiemelése. Természetesen a munkáspártok egyesülésekor ahhoz a szárnyhoz csatlakozott, akik azt vallották, a kommunistákkal együtt soha.

Nem meglepő, hogy ezek után a főváros közeli postamesteri állásból Bársonyos község háromfős postahivatalában lett a legkisebb beosztott.

Apám sorsa hasonló volt. OKH (Országos Központi Hitelszervezet) revizorként dolgozott. Pozíciója akkor párttagsághoz volt kötött, így visszatért szülőfalujába és ott ismerkedett meg anyánkkal. Házasságuk után kerültek Nagyigmándra, anyánk szülőfalujába.

Apánk és anyánk is a földműves szervezetekben, takarékszövetkezetekben, majd később a termelőszövetkezetben dolgoztak. A járásban apánk több takarékszövetkezet alapításánál segédkezett. Jogász végzettsége mellett az akkori legmagasabb közgazdasági végzettséggel is rendelkezett. A falvakban nagyon kevés volt az érintett területeken képzett ember, így egzisztenciális pozíciója biztos volt, a kádárrendszerben is autonóm ember maradhatott.

A falusi emberek bölcsen tudomásul vették az egypártrendszert, élni kell, élni kellett.

Apánk valamiféle különállást demonstrálandó feladatokat vállalt az egyházközségben, a család rendszeres templomba járó volt, mi nem voltunk kisdobosok, úttörők, később nem voltunk KISZ-tagok

A kisebbik öcsém Gábor a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban tett érettségije után felvételizett a Műszaki Egyetem villamosmérnöki karára. A felvételi bizottságokban akkortájt benne volt az egyetemi

vagy kari KISZ-titkár is, aki megkérdezte öcsémet, hogy lehetséges az, hogy nem KISZ-tag. Öcsém válaszában közölte, hogy Pannonhalmán nincs is KISZ, így ő nem is lehetett KISZ tag.

Miért nem alakította meg a KISZ-t, ha nem volt – így a KISZ-titkár reakciója. Háát... az iskola jellege... így az öcsém. A felvételi bizottságban szintén jelen lévő Benkó Sándor (mindenki tudja ki ő, ha nem egy kis segítség, Benkó Dixiland Band) is mosolygott a felvételen és öcsém felvételt nyert. (Öcsém úgy sejtí, ez jórészt Benkó Sándornak köszönhető, bár a hetvenes évek második felében már enyhült az egyházi iskolásokat sújtó diszkrimináció.)

Később találkozott Benkóval egy szóbeli vizsgán is. Benkó vizsgáztatóként belépett a tanszéki szobába, kezében egy almával. Öcsém önkéntelenül rábámult az almára. Benkó váratlan mozdulattal kettétörte az almát, és felét felajánlotta öcsémnek. Az almát eszegetve lefolyt a vizsga négyes eredménnyel.

Apánk megjelenésével is mutatta különállását. Mindig kalapot viselt, győri, pesti szabóknál varratott, gyakran hordott térdnadrágot, szintén parancsút (falun így mondják) Budapest cipőjét kamásli borította. Nekünk gyerekként nagyon ódivatúnak (helyenként megmosolyogtatónak) tűnt.

1956

Az ötvenhatos forradalom az ország majd minden településén eseményeket hozott. Így volt ez Nagyigmádon is. Izgatottan gyülekeztek az emberek a központban a nagykocsmá előtt. Itt volt a földműves szövetkezet irodája is, ahol apám dolgozott. Az esti órákra az elkeseredés és az elégedetlenség, valamint az előtte a kocsmában elfogyasztott italféléségek tette sarkalták a kisebb tömeget. Apánk elismertsége és tekintélye folytán felkérést kapott valamiféle irányítói szerepre, de formális választás megnevezett tisztségre nem volt (ez volt később a szerencséje).

A tömegben többen úgy gondolták, cselekedni kell. Gyorsan megvalósítható, hatásosnak tűnő, viszonylag könnyen kivitelezhető tette vágytak, ezért megfogalmazták:

– Emberek! Akasszuk fel a párttitkárt! Már oda is ráncigálták a halálra rémült embert.

Apánk nagyon határozottan szólt a tömeghez.

– Emberek, ez lincselés lenne, a forradalom jegyében, nevében ez megengedhetetlen. Ha feláll az új törvényes rend, akkor törvényes keretek között kell elszámoltatni mindenkit, aki bűnös, tisztázva a felelősségre vonás során, mit cselekedtek.

Fellépése hatott, így a párttitkár megmenekült. Apám azt javasolta neki, hogy biztos, ami biztos azért keressen egy elhagyott prérházat a Csémi hegyen (a falu szőlőtermő dombocskája volt, és csak kislétföldi viszonylatban volt nevezhető hegynek), és pár napig ott húzza meg magát.

Az események pár hét múlva a mindenki által ismert fordulatot vették. Apámat is többször kihallgatták. A súlyosabb retorziótól részben az mentette meg, hogy formális megválasztása a Forradalmi Bizottság élére nem történt meg, illetve tán a párttitkár vallomása, ami sokat nyomott a latban.

Nem volt ilyen szerencsés apám öccse, nagybátyám, akit 56-os tevékenysége miatt lecsuktak és sokáig eltiltották imádott hivatásától a tanítástól. Megszokta már, hogy letartóztatják, hiszen a Don kanyarból egy lövészszázad szakasziparancsnokaként szerencsésen visszatért, de Hunyadi páncélos volta miatt jött a letartóztatás. Egy percet nem volt alapalakulatánál. Mindezekről századparancsnokának, Hóbe százados úrnak lánya által kiadott naplójából is olvashatunk.

A TERMELŐSZÖVETKEZET ELSŐ ZÁRSZÁMADÁSA

Apám a hatvanas évek elejétől a Nagyigmándi Jókai tsz főkönyvelője és jogtanácsosa volt. Izgatottan készült a falu az első úgynevezett zárszámadásra. Akkor a tsz tagok nem kaptak fizetést havonta, csak előleget. Munkaegységnek nevezett teljesítménymutatókat kaptak, és a gazdasági év lezárásakor derült csak ki, az előző év egy munkaegysége hány forintot ér. Az elején ez 30 – 50 forintos nagyságrend volt, (egy kilogramm kenyér 3 forint 60 fillérbe került).

A falusiak évi jövedelmének igen nagy része ekkor realizálódott, fontos esemény volt tehát a zárszámadás, különösen a falu történetében az első.

Az ünnepélyes vacsorával egybekötött eseményt apám szervezte, és hivatalosak voltak rá a járási vezetők is, különös tekintettel a járási pártbizottság vezetőire. Apám meghívta a katolikus plébános urat és a református tiszteletes urat is.

A járási vendégek érdeklődtek a meghívottak listájáról, megszemléltek az ülésrendet is. A reakciós Herman meghívta, és főhelyre ülteti a papokat, dohogtak.

Az első években egy nagytekintélyű, idős, nagybajuszú parasztember volt a tsz elnöke.

Imígyen szólt határozottan:

– Ide figyeljenek az elvtársurak!

A nyájas olvasó esetleg furcsállja a szokatlan megszólítást, pedig benne van a kor logikája. Az idős elnök tudta, a kor hivatalos megszólítása az elvtárs. Tény viszont, hogy a vendégek magos hivatalból, a járásból jöttek, nadrágos emberek, vagyis értelmiségiek, meg kell őket tisztelni. Ehhez az úr megszólítás dukál.

Azt mondták nekünk, hogy ez az ünnep a szocializmus helyi építésének nagy ünnepe. Márpedig a falusi embernek nem ünnep az ünnep, ha nincs ott a papja. Ezért vannak itt!

És így maradt az ülésrend.

AZ ANTENNÁNK

A hatvanas években már nem üldözték intézményesen az imperialista adóknak minősített „Szabad Európa” és „Amerika hangja” hallgatókat, de azért nem számított jó pontnak e csatornákból az informálódás. Nálunk napközben is bömböltek, belém égett, a 16 -19 -25 - 31 - 41 - 49 méteres rövidhullámon Cseke stb.

Nyugati televíziós adást nézni azonban nehezebb volt, mivel nálunk, a Kisalföld keleti szélén elvileg is csak az osztrák 1 és 2 adót lehetett fogni. Gabi öcsém, aki később villamosmérnök lett, gyermekként, hobiból is foglalkozott antennákkal. Szakkönyvekből kiderítette, hogy erősítéssel vehetők a bécsi osztrák adók is. Elkészült az antenna a család barátja, Fikner Jóska bácsi segédletével. Alul kétméteres vasúti sín, felül egymásba hegesztett, csökkenő vastagságú csövek, rajta 6 antenna. 4 markos férfiember kellett felállításhoz.

Az antenna

A szülőházunkat ábrázoló képen, középtájon jól látható a karcsú antennaoszlop alsó kétharmada, a felső rész a 6 antennával nem fért rá a képre.

A próbaüzem kudarccal zárult, nem tudtuk, hogy a bécsi adókat Győrben zavarják, erről nem írtak a szakkönyvek. A klagenfurti adók azonban nagyobb erősítőkkel foghatók voltak, így öcsém újraszerkesztette a rendszert. Kitűnően működött, jól láttuk az osztrák televízióban, hogyan foglalják el a Varsói Szerződés országainak katonái a prágai televíziót.

A pártbizottság egy ifjonc túlbuzgó tagja beszélgetést kezdeményezett e témában apánkkal.

- Herman elvtárs! Nagyon feltűnő ám az antennájuk!
- Persze, hogy feltűnő, ahol lakunk az a falu legmagasabb pontja, az antenna másfélszer akkora, mint a ház. Ettől jó a vétel.
- Nade 6 antenna van rajta!
- 2 magyar, 2 csehszlovák, 2 osztrák.
- De ez két nyugati adó!
- Mi a baj a baráti, semleges Ausztria 2 adójával?
- Az hogy nyugatiak!
- Nevezze meg azt a jogszabályt, ami ezt tiltja. Mellesleg Brachfeld Szigfrid nemrég itt is – magyar tv – ott is – osztrák tv – szerepelt.

Nem tudott ilyen jogszabályt megnevezni!

AZ APOLLÓ 13

Az Apolló 13-as űrhajó kalandos visszatérését bizonyára mindenki ismeri, hiszen Tom Hanks főszereplésével kitűnő film készült belőle. Apám a történetéskor aggódva kísérte nyomon a fejleményeket, hiszen a rádió élőben közvetített. Zsebrádióján a tsz irodájában is hallgatta délután 5 óra tájban, sikerül-e a visszatérés.

Másnap a komáromi pártbizottság egy számára ismeretlen munkatársa jelezte, el akar beszélgetni vele e témában és ezért kérte, hogy keresse fel irodájában. Apánk rettenetesen zaklatott és ideges lett, így ült Tátrán robogójára, hogy beutazzon a 11 kilométerre lévő komáromi pártbizottságra.

Annyira zaklatott volt, hogy nem vette észre, a fején nem a már két éve kötelező bukósisak van, hanem a kalapja. Ez a faluban kis sebességnél még nem okozott gondot, de amikor a falu határában meghúzta a Tátrán fülét, a szélvédő már nem védte meg a menetszél-től, ezért a kalapja messzire repült. Ezt meglepődve látták az éppen Zsigulival arra járó komáromi rendőrök és annyira nevettek, hogy meg sem büntették.

Apám visszatért, felvette a bukósisakot, beszáguldott – már amennyire a Tátrán hivatalos végsebessége, 83 kilométer per óra (miért pont annyi nem tudom, de tényleg annyi volt) engedte – a komáromi pártbizottságra és berontott a pártbizottsági ifjú munkatárshoz.

Az meg se szólalhatott már elkezdte üvöltve:

– Maga engem nem hívhat be. Én nem egy állami gazdaság főkönyvelője vagyok, hanem egy termelő szövetkezeté. A pártbizottságnak semmi köze ahhoz, hogy munkaidő után – de munkaidő alatt sem – a saját zsebrádiómon mit hallgatok. Mi kifogása lehet az ellen, hogy egy az űrben, veszélyben lévő három családapa sorsa érdekel? Most csak azért jöttem be, hogy ezt megmondjam, erről szokjon le!

– De hát a pártfelügyelet, a pártellenőrzés!

– A termelő szövetkezeteknél nincs ilyen, én is szövetkezeti tag vagyok. Szovjet-amerikai presztízs űrverseny ide, imperialistákra mért csapás oda, én akkor hallgathatom a rádiót, amikor akarom!

No, ekkor lépett be a járási pártbizottság egy idősebb munkatársa, aki a beszélgetés végét hallotta. Intett az ifjú munkatársnak és apámat a szobájába invitálta. A szobaajtót becsukva, nevetve mondta apámnak.

– Ne túrázd magad Sándor, ne vedd komolyan, amit ez a kis pöcs mond! A neonfényes fővárosunkból küldték ide a fő elvtikék, valakinek a valakije, mi is várjuk, hogy valamikor eleszi innét a fene. Na, mit iszol?

– Tudod, hogyha vezetek, nem iszom!

Tegezték egymást, mert a SZÖVOSZ (Szövetkezetek Országos Szövetsége) megyei testületéből, és valamiféle vízügyi társulás igazgatóságából is ismerték egymást.

VÖRÖS DIPLOMA

Teri néni tyúkjáról szóló történetben bemutatásra került kedves szomszédasszonyunk. Az ő családjához kötődik a következő történet. Férje Förhécz Miklós bácsi a vasúton dolgozott. Igen rendes református embernek ismerték a faluban. Lányuk Edit nagyon okos, nagyon szorgalmas tanulóként tanult minden iskolában, Gabi öcsém osztálytársa volt.

Edit már Székesfehérváron tanult, amikor egy délután hazatért a szülői házba. Miklós bácsi éppen borozgatott két szomszédal a konyhában, amikor belépett Edit és büszkén jelentette be, vörös diplomát kapott.

Miklós bácsi felüvöltött:

– Kumenista lettél? Egy rendes, tisztességes, református családból? Letöröm a derekadat, ha nem csinálod vissza! Be ne tedd ide a lábad, ha ez így marad, értetted?

Nehéz volt neki megmagyarázni és sokáig tartott, amíg megértette, nem arról van szó, amire ő gondol.

A PÁRTTITKÁR BALESETE

Egy júniusi délelőtt, már a nyári iskolai szünetben, otthon a kertben játszottunk, amikor a ház előtti úton viszonylag nagy sebességgel közelítő motorkerékpárost vettünk észre. A szemközti szomszédék, Horváth Zsigáék előtt az árokparton kerestek némi zöldet Zsiga nagymamájának libái. Egy buta liba átfutott az úton, a szemközti árokban több, jobb zöldet remélve.

Ez okozta a bajt, a motoros elcsúszott a liba síkos tollazatán, a motor felborult és maga alá temette a motorost. A liba sorsán könnyen túljutunk, le kellett vágni, természetesen a motoros nagyobb figyelmet érdemelt.

A motoros súlyos zúzódásokat szenvedett, a kipufogócső pedig csúnyán megégette a lábát. Odarohantunk, a falusi gyerek ért a motorokhoz, azonnal leállítottuk a gépet és kiszabadítottuk a sérültet. Együttérzéssel szemléltük meg a motor és a motoros sérüléseit – ilyen sorrendben ld. a motoros magától gyógyul a motor nem, korábban kifejtett nézet folyamányaként – és betámogattuk házukba a sérültet.

A sérült számára szerencse a szerencsétlenségben volt, hogy a baleset a házuk előtt történt. Anyánk ugyanis három fiúgyermek anyjaként egyfelől fel volt készülve a megfelelő eszközökkel, másfelől kellő gyakorlattal is rendelkezett mindenfajta sérülés kezelésére. Volt tehát géz, kötözópólya, jód, hipermangán kellő mennyiségben. Anyánk megkezdte a konyhában az ápolási előkészületeket, közben a sérült a szobában pár szót mondott magáról. Kiderült, hogy ő x város párttitkára és ezt a konyhában megsúgtam anyáknak.

– És? – kérdezett vissza. Mit akarsz ezzel mondani? Ő egy ápolásra szoruló, sérült ember!

Az ápolás megkezdődött. A hipermangán feloldása a lavórban gyönyörű, színes látvány, de ezt csak öcsém ápolásakor élvezhettem

ki, mert ha én voltam az alany, előre féltem, nagyon csípett ugyanis. Itt felszabadultan élvezhettük látványát, mert nem minket csípett.

Anyám gondosan lekezelte a sebeket, de azt mondta, az égési sérülés ellátásához patikába kell mennie, türelmet kér. Addig beszélgetsek a bácsival! – így anyánk és eltávozott.

A kényszeredett beszélgetés elindult:

– Na, mi volt az iskolában gyerekek?

– Ma nem voltunk iskolában.

– Miért nem?

– Nyár van, szünet van.

– Ja... Képzeljétek, én is tanulok.

– Az nem lehet. A bácsi már nagy. Motorja és dzsekije is van. A nagyok nem tanulnak, csak a kicsik. Mint mi.

– De én esti egyetemen, Marxista- Leninista egyetemen tanulok, oda felnőttek járnak. Tudjátok mi az?

– Nem tudjuk.

– Ott tudományos dolgokat tanulunk

– Miféléket?

– Megpróbálom megmagyarázni. Láttam édesanyátok keresztet hord a nyakában, láncon, és a falon is van kereszt. Biztosan ti is jártok hittanra.

– Járunk.

– Ott biztosan tanultátok a tízparancsolatot.

– Tanultuk.

– Abban az áll, hogy ne ölj.

– Tudjuk, ez az ötödik parancsolat.

– A tízparancsolatban sok bölcsesség és igazság van, de nem elég tudományos. A tudományos szocializmus ezt tudományosan kezeli.

– Az mit jelent?

– Felteszem a kérdést, mikor ölheti meg ez ember az anyját. Mit mond erre a Biblia?

– Ne ölj. Soha. Különösen ne a mamádat – gondoljuk mi.

– A tudományos szocializmus erre azt a választ adja: Az ember soha nem ölheti meg az anyját, kivéve, ha osztályárulóvá válik.

Később, a hetvenes években személyesen is találkoztam ezzel a tétellel. Az ELTE Tudományos szocializmus szöveggyűjteményében addig benne maradt. A Pécsi Tudományegyetemen a felvilágosult fiatal oktatók nem kis szarkazmussal idézték.

– Az a baj, hogy ti ezt még nem érthetitek, mert nem tudjátok, mi az osztályáruló.

– Hogyne tudnánk!

– Na, mi az?

– A télen az iskolában az A osztályosok hógolyócsatát vívtak a B osztályosokkal. Mi A osztályosok vagyunk, de én láttam, hogy a B-sek sokkal kevesebben vannak, ezért átálltam hozzájuk, így szerintem igazságosabb volt. A végén a Vasi Zoli azt mondta, hogy én osztályáruló vagyok

– Nem erre gondoltam. Tudjátok, az emberek között vannak gazdagok: grófok, bárók, gyárosok, bankárok. A gazdagok kizsákmányolják, dolgoztatják a szegényeket, a munkásokat és a parasztokat. A gazdagok az uralkodó osztály, a szegények a kizsákmányolt osztály a proletárok, de ezt a szót biztosan nem ismeritek

– Dehogynem ismerjük! Nagypánknak, mi úgy hívjuk, hogy Papi, két földje van. A zsöllérföld, és a proliföld. A zsöllérföldet vette, a proliföldet kapta a háború után. Amikor megkérdeztük, hogy mit jelent a proliföld, azt mondta, azt a proletárok kapták, akiknek nincs semmijük, hogy nekik is legyen földjük. Ő proletár, nem volt semmije, ezért kapta. Innét tudjuk, kik a proletárok.

– Ez nem ilyen egyszerű.

– Papi is ezt mondta. Mikor megkérdeztük, hogy mi gyerekek mikor kapunk földet, hiszen nekünk sincs semmink, mi is proletárok vagyunk, akkor azt mondta. Gyerekek nem kapnak, és ma már más-képp van. Nagyon nem bántuk, mert akkor kapálni kell. Tudunk ám kapálni! Segítünk Papinak kukoricát kapálni, de csak a sorközt enged-i, a sorát ő kapálja. Attól fél, hogy kicsapjuk a kukoricát, pedig mi ügyesek vagyunk.

– No, arról van szó, hogyha a proletár anya elárulja övéit, a szegények osztályát és a gazdagokat segíti, akkor a fia megölheti.

– Akkor mi van, ha a gróf néni megsajnálja a szegényeket, őket segíti, és ezzel elárulja az ő osztályát. Akkor ő is osztályáruló? És akkor a kis gróf őt, az anyját megölheti? Biztosan így van ez? Biztosan jó ez így? Ezt mi nem értjük!

– Gyerekek, ilyen biztosan nem fordult elő, de megjött édes-anyátok!

Az ápolás folytatódott, és végeztével az ápolat hálálkodva köszönetet mondott. Megkérdezte, hogy anyám ismeri-e a Rakéta szovjet gyártmányú porszívót, van-e a birtokunkban, és ha nincs, szeretne-e

ilyet. Anyám közölte, ismeri, szeretett volna venni is egyet, de hiánycikk.

Ápoltunk mosolyogva elkészönt.

Másnap megjelent házuknál egy gépkocsi, és a sofőr behozott egy Rakéta gyártmányú porszívót.

Akkoriban persze a gyártmány hangsúlyozása teljesen felesleges volt, ugyanis csak Rakéta gyártmányú porszívót lehetett – illetve nem lehetett – kapni. Ezáltal lekenyerezettek lettünk. A nyájas olvasó, ha felületesen gondolkodik, azt hihetné, hogy a lekenyerezett jelző azzal függ össze, hogy a porszívót ajándékba kaptuk. Erről szó sincs. Természetesen kifizettük az érte járó 400 forintot. A jelző arra utal, hogy hiánycikkhez jutottunk hozzá.

A falusi ember bölcs. Tudomásul vette, hogy geopolitikai realitás a szovjet megszállás, a szocialista rendszer ennek folyománya, mindenütt van párttitkár, és nem gyűlölték a kádári konszolidáció éveiben a párttitkárokat.

PORSZÍVÓHASZNÁLAT

Ha már megvan a porszívó, használjuk felkiáltással mi, gyerekek végigolvastuk a használati utasítást. Éppen festés volt nálunk, és apánk Paluska bácsit, aki kőműves és festő is volt egyben, kérte meg a ház exponált helyeinek festésére. Anyánk szerint Murányi Bözsi néni is jó lett volna a festésre, Paluska bácsi ugyanis napi 100 forintért dolgozott.

Végigolvasva a porszívó használati utasítását, örvendezve láttuk, hogy a leírás szerint a készülék festésre is alkalmas, pusztán a csövet kell másképpen berakni. Úgy gondoltuk, hogy mi még Bözsi néninél is olcsóbbak vagyunk, és némi zsebpénz kiegészítésben kalkuláltunk.

Festék volt, festendő felület volt, festésre alkalmas készülék volt, nekikezdtünk. Valamit rosszul csinálhattunk, mert a festék igen jelentős mennyisége a festendő fal helyett az ablakra, a padlóra, és ránk került. A kedvezőtlen fogadtatás legkisebb eleme volt a remélt többletzsebpénz elmaradása.

FALUSIKÉNT A HADSEREGBEN

Egyetemre felvettként vonultam be Kalocsára katonának 11 hónapra. A pécsi és a pesti „közgáz”, illetve a leendő pécsi joghallgatók alkották a zászlóaljat a laktanyában. Mi honvédek egymás között voltunk, az akkori korhoz képest nagyon szabadon, korlátok nélkül lehetett egymás között politizálni. Mindnyájan leendő egyetemisták voltunk és nagyon összetartottunk.

Több híres személyiség fia is köztünk volt, Akar, Asztalos, Cseterki, Ipper stb. Akar Laci és Asztalos Laci azóta ismert életpályát futottak be, magas polcokra kerülve, a többiekről nem hallottam.

Gyakran vitatkoztunk a politikai rendszerekről is. A kort ismerő ezt meglepődve hallgathatja, pedig ennek magyarázata volt. A szakaszban és a században az volt a jellemző, hogy a városiak általában kádergyerekek voltak, akik hittek a szocializmus eszméiben. Olvasott, intelligens, kulturáltan fogalmazó személyiségek, akik a rendszerváltás után vélhetően szalonképes szociáldemokrata, liberális eszmerendszerben képezték le a világot. A falusiakra zömében a szocializmust kritikával fogadó, konzervatívabb nézetrendszer volt jellemző.

Miért lehetett egymás között szabadon véleményt alkotni? Tudtuk, hogy 4 évig együtt leszünk. A szocializmus hívei felvilágosult személyiségek voltak. Nem lett volna az esetleges retorzióknak esz-köze.

Bátran lehetett a rendszert kritizálni, akár 56 –ról szabadon, persze azért óvatosan beszélni. Az esetleges besúgóí jelentésekkel nem foglalkoztak a tisztek. „Tudósoknak” gúnyolták az egyetemistákat, akik nem ismerik az életet, komolytalan emberek, majd az egyetem megneveli őket, volt a vélekedés.

A rendszerről szóló viták szokásos kérdése, fölényben van-e a szocializmus, milyen perspektívái vannak? Nekünk, falusiaknak gyakran feltett kérdésünk volt, ha szocialista demokrácia van, miért

nem működhet több párt? Jött a szokásos kádári válasz: történelmileg így alakult.

Egyszer Zimonyi Jóska katonatársam (Isten nyugosztalja) - aki szintén falusi volt, később csoporttársam az egyetemen - igen jó barátom tette fel a szokásos végső kérdést:

– Ha igazatok van, ha 800 ezer párttag áll mögöttetek, ha ekkora a pofátok, akkor miért nem engedtek szabad választásokat.

Erre jött a szokásos végső, de legalább őszinte válasz, ultima ratio-ként:

– Miért kockáztassunk? Proletárdiktatúra van!

Egyszer engem is megfedett nagyon udvariasan egy rendszerhű katonatársam. A negyvenes évek végéről beszéltem, és falusiasan ruszkik és komcsik kifejezéseket használtam.

– Sanyi! A ruszkik helyesen szovjetek, és a kommunisták négytagú szó, nem kéttagú! Te hogyan szocializálódtál?

– Teljesen igazad van! – így én. – Valóban, még a szocializáció sem ilyen. A faluban 4 kocsmá volt. A főtéri nagykocsmá, és három kisebb. A főtéren a nagykocsmában a négy szótagú kommunista jelzőt használták, és tulajdonképpen a három kiskocsmában is négytagú volt a megjelölés. Igaz, hogy ez a bűdös komcsi minősítés volt, de ha összeszámoljuk ez is 4 szótag.

AZ ELSŐ SZERELEM

Az első szerelmemmel értelemszerűen az általános iskolában találkoztam (nevezzük Jolinak). A szerelem 7-8 éves koromban kezdődött (és egy picit még most is tart). Osztálytársam volt, de nem ülhettem mellé az osztályban, mert akkor nem volt szokásos, hogy fiúk és lányok egy padban üljenek. Azért mindig próbáltam helyezkedni, hogy legalább a mögötte lévő padba üljek be év elején.

Ez egy évben nem sikerült. Nagyon jó helynek számított az osztályban a bal oldali padsor második padja, és ennek oka a következő. A rajztanárnőnknek nagyon formás, mondhatnám tökéletes lábacskaí voltak, és nagyon szerette a csinos mini szoknyákat. A tanárnőnek az volt a szokása, hogy magyarázat közben sétálgatott a padok között, és ha elfáradt, nem a tanári asztalhoz ült, hanem a második ablak párkányára, a közelben ülő fiúk nagy örömeire.

A nyájas olvasóban itt megjelenhet egy a Cseh Tamás által megénekelt tanárnővel kapcsolatos érzet. Esetünkben rajztanárnőről van szó, és a két hölgy nem ugyanaz a személy.

Egy esetben nem sikerült az a törekvésem, hogy Jolit és Karikó Irénkét, szokásos padtársát a bal oldali padsor első padjába tereljem, és jómagam pedig Haris Jocóval (Isten nyugosztalja) elfoglaljuk a második padot.

Egy alkalommal kértem Jolit, hogy elkísérhessem a buszmegállóig, mert messze volt az Újtelepi lakás, ahol laktak. Ritkán engedte meg, így amikor megtörtént nagyon örültem neki, és emlékeztetéssé akartam tenni sétánkat.

A három kilométeres távolság a falu központja és a vasútállomás között annak a néhány rövidlátó gazdának köszönhető, akik bő száz évvel ezelőtt a Komárom – Székesfehérvár vasúti vonal építésekor

nem engedték át földjükön a pályát. Így aztán később ők is 3-5 kilométert szekerezhettek az állomásig. Az elmúlt bő 100 év alatt persze a falu értelemszerűen arra terjeszkedett, e falurész neve lett Újtelep.

Induláskor tüntetően először a jobb oldalára mentem, majd látványosan átmentem a bal oldalára.

- Tudod-e Joli, miért jöttem át?
- Persze, hogy tudom. A fiú mindig a lány bal oldalán kell, hogy menjen.
- És azt tudod-e, hogy ez miért van így?
- Mert így alakult ki!
- De miért pont így?
- Azt nem tudom
- Ennek oka a következő - mondtam kissé tudálékosan.

A történet megértéséhez azt kell tudni a nyájas olvasónak, hogy nekem gyermekkori hobbim volt az illemtankönyvek gyűjtése és olvasása. A Tudni illik, hogy mi illik című, illetve az Etikett, társas élet, protokoll című, a hatvanas években kiadott könyvekkel nem is volt baj, de egy az 1920-as években kiadott Divat, nem divat című, egy báró által írt könyv ismeretanyaga és szemléletmódja már nehezebben volt adaptálható.

– Régen az úriemberek kardot hordtak, és többségében az emberek jobbkezesek. Így a kard markolata fent a jobb kéznél van és alul a kard hüvelye balra lóg ki. Ha a hölgyemény a férfi balján menne, a kard verdesné a bokáját. Na ezért.

– Ezt nem tudtam, ez nagyon érdekes.

Sétáltunk, beszélgettünk, és odaértünk a buszmegállóhoz, ahol együtt vártuk a buszt.

Közben Joli elővette a pénztárcáját, és kivett belőle 2 forintot a buszjegyre. Ahogy visszatette pénztárcáját leejtette a pénzt a földre. Én kapva kaptam az alkalmon, és azonnal ráugrattam a pénzre, ami a buszmegálló betonja melletti földes, akkor kissé sáros talajra esett. Lábammal jól bele is nyomtam a földbe. Joli csodálkozva nézett rám.

Felteszem a kérdést a nyájas olvasónak, mi ilyenkor a követendő eljárás. Ha egy elhanyagolható kisebbséghez tartozik e sorok olvasója, akkor azt mondja, nem kell rálépni a pénzre, fel kell venni, és

udvariasan át kell nyújtani a hölgynek az érmét. Rossz válasz! Egy finom női kacsóba nem kerülhet a földről felszedett piszkos pénz.

Ha e sorok olvasója egy másik, még mindig kisebbségnek tekinthető csoportba tartozik, akkor azt válaszolja: Az udvarias férfi elővesz, egy zsebkendőt – nem papír zsebkendőt, hanem szövetzsebkendőt – azzal alaposan megtörli a pénzt és így adja át a hölgynek. Ez a válasz valamivel jobb, de még ez sem az igazi.

Az igazán cizelláltan gondolkodó, nagyon udvarias férfi ilyen esetekben rálép a pénzre, nehogy a hölgy felvegye, - úgy, mint én - előveszi a pénztárcáját, és egy ugyanilyen névértékű érmét átad a hölgyeménynek. Reményeim szerint a nyájas olvasó is e csoportba tartozik, ha férfi, és ugyanezt várja el, ha nő.

Elővettem pénztárcámat, hogy elegáns mozdulattal átnyújtsam a kétforintost.

Nem volt benne kétforintos!

Volt nálam egy Petőfi arcmásával ellátott tízforintos bankó, de azt anyán azért adta, hogy bevásároljak vele a Varga-boltban. A legnagyobb szükséghelyzetekben jön a legváratlanabb segítség. Észre sem vettem, hogy végig mögöttem állt Nagy József plébános úr, aki szem és fültanúja volt a jelenetnek. Egy kézmozdulattal jelezte, hogy kész segítségemre lenni, és előkereste pénztárcáját.

Ez időbe tellett, és közben befutott a busz. A sofőr nyitott ajtóval várta, hogy felszálljon Joli. Sietett, és ismerve Jolit, rászólt: „na, ugorj fel kislány!” Én közben ugyan megkaptam a plébános úrtól a kétforintost, de a busz időközben elindult, és nem tudtam Jolinak átnyújtani.

A plébános úr mosolyogva továbbment, és a busz is elment. Szomorúan gondoltam át a helyzetet, nagyon szerencsétlennek ítélve meg a történetet. Jolinak nem lett két forintja és az egyházat is akaratlanul levágtam két forintra.

Továbbgondolva a helyzetet felülkerekedett bennem az alapvetően optimista szemléletmódom. Nézzük a dolgok jó oldalát. Gyorsan, munka nélkül 2+2, azaz 4 forinthez jutottam. (Ez mai áron 5-600 Ft., és akkor nagy pénz volt egy gyereknek!)

Körbenéztem, nem volt ott senki és kikapartam a sárból a 2 forintot.

Pár éve meglátogattam Jolit, aki most egy iskola igazgatója. Bemutatta iskoláját, végigsétáltunk az épületen. A folyosó egyik szegletében két kiskamasz, lányka és fiú puszilkodott alig elbújva. Nevetve jegyeztük meg, a mi időnkben ezt nem lehetett, nem volt szokásban, és irigykedtünk – én biztosan.

Használtam a történetben a busz kifejezést, mert mindenki így mondja. Ez azonban a nyelvi fejlődés torzszülöttje. Eredetileg az automobil és az omnibusz összeolvadásából ered. Az omnibusz –az omnis omne összes, minden latin kifejezés datívusa –nak, -nek jelentéssel, a tömegközlekedéses jellegre –mindenkinek- utal. Ebből lett a már szintén nem logikus autóbusz kifejezés. Ennél még rosszabb a –nak, -nek-et jelentő busz rövidülés. Angolul is így hangzik, néha még a precíz németek is mondják, bele kell törődni.

IFJÚKORI TÖRTÉNETEK

TV-S TÖRTÉNET

Szüleink nagyon komolyan vették a televízióban vetített filmeknél jelzett korhatár megjelöléseket. Akkoriban egy 14 éven felüli film mai szemmel teljesen ártatlan jeleneteket tartalmazott, a 16 éves és a 18 éves korhatár is – bár e filmeknél már lehetett értelme a gyermekek kizárásának - ma másként értékelendő lenne.

Nyolcadikos koromban az osztálytársak már mind nézhették a 14 éven felüli filmeket, én még nem. Persze sok trükköt kipróbáltunk. Kulcslyuk, a félig nyitott ajtónál damilon alkalmasan felfüggesztett borotválkozó tükör stb.

Eljött azonban a 14. születésnapom, és már másnap vetítettek egy 14 éven felüli filmet. A film kezdete előtt odakészítettem székemet a készülék elé, felszerelkeztem ropival és nem kis kajánsággal intettem egy évvel fiatalabb öcsémnek, megyek filmet nézni.

Döbbenetemre apám bejelentette, nem nézhetem meg a filmet, hisz hogyan élné meg az egy évvel fiatalabb öcsém, mivel mindig mindent együtt csinálunk. Igen erősen tiltakoztam, de a filmet nem nézhettem meg. Szüleim is érezték, ez egy csapdahelyzet. Pár nap múlva ismét egy 14 éven felüli filmet vetítettek. Szüleim úgy oldották meg a problémát, hogy jómagam mellett nagyobbik öcsém is odaülhetett nézni. Nagyon igazságtalannak találtam a helyzetet, de a történetnek még nincs vége. Még nem voltunk 16 évesek, amikor a Louvre-ban játszódó, Belphegor című 16 éven felüli sorozatot már nézhettük. Illet nem észrevenni, hogy a film kezdete után pár perccel a fotelunk alá bekúszik az akkor tíz éves öcsém.

Ebből is látszik, hogy nemcsak előnyökkel jár, ha valaki testvéreinél idősebb!

TIPLIZÉS

Tizenévesek voltunk, amikor mindhárman kaptunk egy-egy polcot, hogy azt ágyunk fölé szereljük fel, és ott tarthatjuk könyveinket, apróságainkat. Saját kezűleg szereltük fel a falra, fúrót, tiplit, facsavart használva mindenki a sajátját.

Mindkét öcsém mérnök lett, de egészen más mentalitásúak. Gabi öcsém, a kisbbik, nagyon precíz, mérnöki pontossággal cselekszik, dolgozik, míg Zoltán öcsém sokkal lezserebb, benne van némi lila bölcsész mentalitás is, néhány szürrealista stílusú novellája meg is jelent.

Zoli lett először kész. Téglafalra kellett felfúrni két felső, és két alsó csavart, a két felsőn volt értelemszerűen a nagyobb teher. Zolinál egy felső és egy alsó fúrás fugába ment. A felsőt, úgy ahogy, gyufaszállal rögzítette, az alsót úgy hagyta. Feltett 6-7 nehéz könyvet, kibírta, oké, így öcsém.

Nekem is egy alsó és egy felső lett fugás. Az alsót gyufaszálakkal rögzítettem, a felsőt viszont puhafából kifaragott tiplivel szereltem, hogy jól tartson.

Gabi öcsém már az első alsó lyuknál fugát fogott. Begipszelte, javítófestékkel kicsit odébb újra kezdte. A végén az egyik alsó picit mozgott a furatban. Ugyan hagyd így, egy ökröt is fel lehetne rá akasztani, mondtuk neki. Nem, szélesebb furat, gipsz, egy óra kötés, újrafúrás. Magyarázata: "Lehet, hogy egy ökröt is elbír, nem is lát-szik, de én tudom, hogy nem tökéletes."

Úgy tett, mint a gótikában a templomépítők. A legrejtettebb tető-gerenda belső, a tetőszerkezet felhelyezése után soha senki által nem látható oldalát is díszesen kifaragták, Isten látja felkiáltással.

PANNONHALMI TÖRTÉNET

Mindhárman a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumba jártunk, sok minden kedves történetről számolhatnék be, de csak egyet idézek fel. A cím ugyanis falusi történetek. Az is igaz persze, hogy Pannonhalmi falu.

Gabi öcsém mentalitásáról már írtam. Felnőtt korára nagy könyvtárral rendelkező, irodalmat szerető, nagyon olvasott ember lett, de semmiképpen sem sorolható a „lila bölcsész” kategóriába. A gimnáziumban irodalom órán korrektül felmondta, hol született a költő, mik a művei, de a verselemzésekkor nem szívesen kapcsolódott a helyenként lila szárnyalásokba.

Egyik irodalom órán egy Kosztolányi vers elemzése folyt, a tanár Korzenszky Rihárd atya volt, aki az Antall kormány idején államtitkárként is ismert lett. Már nagyon alaposan körbejárták, kivesézték a verset, és a kicsengetésig már csak pár perc volt. Az elemzés ilyen mélységekig jutott: „Nagyon megrendítő a költőnek a mássalhangzók magánhangzók arányának enyhe ritmusváltásával küldött rejtett üzenete!”

Ekkor felcsapódott Gabi öcsém keze szót kérve. Az osztályban döbbsent csend. A Kissatya (szerénységem tiltja felfedni a név eredetének magyarázatát) irodalomórán jelentkezik! Magától! Verselemzéskor! Csengetés előtt! Ilyen elemzéshez még hozzá tud tenni! Öcsém felállt és megtette később szállóigévé vált megjegyzését: „Atya kérem, ez már beteg dolog!”

A nyájas olvasó ne napjaink iskolájához mérjen, amikor megítéli e történetet. Ez a hetvenes évek második felében történt egy szigorú, bentlakásos egyházi gimnáziumban.

FELNŐTTKOR

Szeretem szülőfalumat, ahol boldog gyermekkort töltöttem. Évente többször is ellátogatok oda, annak ellenére, hogy több mint 200 kilométerre, Pécssett lakom. A kilencvenes évek elején is sokszor hazalátogattam. Akkor még sokan emlékeztek szüleimre munkahelyeiken is. Be-belátogattam anyám volt munkahelyére a takarékszövetkezetbe, apám munkahelyére a tsz-irodába, és voltam a CPS utódjának, az IKR-nek az irodájában is, ahol a kötődés kettős volt. Ismerték apámat, aki az ún. Bábólnai ipari kukoricatermelő rendszer létrehozásakor, termelőszövetkezete megbízásából segédkezett, illetve egyetemistaként szakmai gyakorlaton is voltam a cégnél.

Nos, e három közül az egyikben történtek meg a következőkben leírtak.

A CSODAAUTÓ

Az irodában örömmel fogadott egy kedves ötvenes hölgy, aki jól ismert és nagyon szeretett engem. Nevezzük őt Dórikának, aki nagyon megbízott az emberekben, nagyon hiszékeny volt, de ez a körülmény a történetekből is ki fog derülni.

Egyik látogatásomkor kikísért a kocsimhoz, pontosabban a Kolping egyesület kocsijához, ahol mellékállásban dolgoztam. A kocsit távirányítóval lehetett nyitni-csukni. Ez ma már minden kocsin így működik, de akkor ez még ritka jelenség volt, ne feledjük, 1991-et írunk.

A kocsinhoz közelítve így szóltam:

- Figyeld meg Dóri, a kocsi megismer engem. Ha közeledünk, oldódik a zár, és a villogókkal üdvözl engem.
- Az nem lehet Sanyi, ilyen nincs!
- Nézd csak! (És a zsebemben észrevétlenül megnyomtam a távirányítót.)
- Jé! Tényleg! De lehet, hogy csak véletlen.

- Mindig így csinálja! Nézd csak! (És előre-hátra lépve többször működtettem észrevétlenül a távirányítót.)
- De azt honnét tudja, hogy te jössz? Honnan ismer föl téged?
- Tudod én Old Spice dezodort használok, és onnan.
- Sanyi az nem lehet. Más is használ ilyen dezodort, akkor annak is kinyílik?
- A tervezők erre is gondoltak! Tudod, mindenkinek van valami kis egyéni stichje, és az első használatkor a használati utasításnak megfelelően egy kis mellékelt szivacsot a hónom alához tartottam, és bekentem vele az érzékelőjét. Így csak engem ismer föl. Sokat fejlődik ám a tudomány!
- Hát ez nagyon érdekes! (Sokaknak elmesélte, hogy nekem milyen csoda autóm van.)

A BESZÉDÉRTŐ ÍRÓGÉP.

Ugyanebben az irodában esett meg a következő történet, a nyájas olvasó bizonyára rögtön kitalálja, hogy szintén Dórikával.

Az irodában, ahol Dórika dolgozott, volt egy fekete NDK gyártmányú írógép. A márkájára már nem emlékszem. Ismertem a gépet, hiszen a Kolping irodában is ilyen volt. A különleges funkciója az volt, hogy egy kapcsoló megnyomása után az utolsó 10 oldalt a memóriájában tárolta és ki lehetett nyomtatni. Természetesen később a szövegszerkesztők ezt a funkciót feleslegessé tették, mint ahogy az írógépeket is elsöpörték a számítógépek.

Dórika szorgosan dolgozott az írógépen és én észrevétlenül bekapcsoltam a tároló funkciót. Dórika elkészült egy oldallal és félretette.

– Dórika! Tudod, hogy milyen sokoldalú írógéped van? Ez diktált szöveget magától le tud írni.

– Nem hiszek neked, a múltkor is becsaptál az autóval.

– Saját szemednek csak hiszel? Adjál valamit, lediktálom neki.

– Várjál, keresek valami szöveget!

– Nem kell, itt van ez az oldal, amit most írtál. Hallgasd csak, felolvasom neki! Ha szépen és tagoltan olvasol, megérti. Most megnyomok egy gombot és látod, itt a bediktált oldal!

– Ez fantasztikus!

– Dórika, te most tanulsz németül, mert a főnököd előírta. Ez német gép, német szöveget is tud, sőt, a kisebb helyesírási hibákat ki is javítja. Nagyon jól tudod majd erre is használni, csak tanulj szorgalmasan.

E sorokat is, húsz évvel később, ilyen helyesírás javító szoftverrel írom, ezért talál benne a nyájas olvasó csak kevés helyesírási hibát. Én ezt már húsz évvel ezelőtt láttam és szerénytelenség nélkül mond-

hatom, ez már szinte Verne Gyulához mérhető, váteszi előrelátás volt részéről, megsejtése a technikai fejlődés jövőbeni alakulásának.

Ezek után azt hihetné a nyájas olvasó, hogy Dórika bizalma végképp megrendült bennem, és ezután már semmit sem hitt el nekem. Ez nem így volt, ahogy a következőkből is kiviláglik.

Dórika az irodában a lányának keresett lakásbérletet egy országos hirdetési lapban. Együtt néztük a kínálatot.

– Képzeld Dórika! Zoli öcsém Érden lakik és tudtam, hogy Érd nagyon gyorsan fejlődő város, de hogy ennyire!?

– Ezt most miből látod?

– Nézd csak a hirdetéseket! A legtöbbnél az van odaírva, hogy Érd és utána egy telefonszám.

– Jé, tényleg!

HÁL' ISTENNEK UTÓSZÓ

Jó hír a nyájas olvasónak, hogy a történetssorozat a vége felé közeledik. Külön köszönet azoknak, akik eddig elolvasták. Hálaaként leírok egy mentséget, sőt valamiféle kárpótlást is kapnak az opust végigolvasók.

Mentségemre legyen írva, előre jeleztem, hogy a történetek falusiak, falun történtek, falusi írta le őket, és ebből már következik, hogy az elegancia, a finom cizellált stílus, a rafinált szellemesség nem várható el az irománytól. Tény azonban az is, hogy a falusi jelző belemagyarázott korlátja helytelen megközelítés is lehet. Irodalom-óriások alkottak falun, vidéken, csak két példa a vezéregyéniségek közül: a niklai remete (Berzsenyi Dániel), és a Széphalom falut híressé tevő Kazinczy Ferenc.

Szó nincs persze arról, hogy irodalmi szintre emelném e kis írást, tudom, hogy nem vagyok irodalmár, nem tolhatom magam fel erre a polcra, nincs irodalmi értéke művemnek.

A sok „falusi történet” kárpótlásaként azonban különleges szellemi táplálékot szeretnék adni, ezzel jutalmazva az eddig kitartó olvasót. Ehhez az én kútfőm kevés, ezért a záró részben kedves volt kollégám, barátom és mentorom ismeretanyagát, fantasztikus olvasottságát, humorát használok fel fenti cél elérése érdekében.

Mentorom szintén a történetekben szereplő falvak környékéről származik, már ez a körülmény is indokoltta teszi áttételes szerepeltetését. Baráti beszélgetésekben, kisebb társaságban gyakran szót ejtettünk szeretett szülőföldünkről. Történelmi, különösen helytörténeti és nyelvészeti ismeretei révén intellektuális élményt jelentett a vele való társalgás mindenkinek. Kielemeztük, hogy miért van az, hogy ha Nagyigmádon (és környékén) azt akarják mondani, hogy

kell, akkor azt mondják, hogy kő, ha azt akarják mondani, hogy kő, akkor az úgy hangzik, hogy kű.

Azt, hogy milyen sajátos értelmezése van a gyerekoromban gyakran hallott cuca szónak, amit viszonylag sokan ismernek - hegyes fémtárgy pl. dárda, kopja végén, de lehet kötőtű is –, vagy a cucál szónak, amit nagyon kevesen ismernek – a cucálás olyan nem halálos, és a vadat el nem ejtő szúrást döfést jelent török eredettel - ezeket tőle tudtam/ tudtuk meg.

(Illetve azt is, hogy székelyföldön a cucálás nővel való közösülést jelent.)

Mentorom e sorokat olvasva kiegészített. A cuca elnevezés már az Árpád-kori magyarban is ismert volt, és akkor sátorcöveket jelentett.

Ismerte községünk kegyurának, gróf Eszterházy Móricnak életpályáját, ennek kapcsán egyszer beszélt a házi zsidó intézményéről is. Ekkor jegyezte meg – e beszélgetés közel 30 éve történt – annak az információnak kapcsán, hogy Aczél György titkárságára felvettek egy Eszterházy családból származó ifjú hölgyet, a következőket: „Mit változott a világ! Korábban az arisztokratáknak volt házi zsidójuk, most a zsidóknak van házi arisztokratájuk.”

A „házi zsidó” intézménye a XIX. században alakult ki. Az úgynevezett úri-arisztokrata birtok kereskedelmi tevékenységére, pénzforgalmának lebonyolítására a földesúrral-arisztokratával szerződött zsidó kereskedőt neveztek „házi zsidónak”.

Nagy ismeretanyaga volt a szólásokból is. Valamilyen apropóból előjött egy baráti társalgás folyamán egy szólás, rosszkívánság (bár ott és akkor a társaságban senki nem kívánta senkinek) amelynek kapcsán a ló hímtagját összehozzák az ember alfelével. Miért pont a lóé, merült fel a társaságban kérdésként. Megkaptuk a választ.

„Ennek a mondásnak törökkori eredete van, és alapváltozatban semmi köze nem volt a ló hímtagjához. Fontos tudni, hogy a nyárs törökül lofat. A mondás, miszerint: „Lofat a senekedbe” tulajdonképpen azt jelentette, hogy húzzon nyársba a török. Azután, amikor kiment a török, elhalványult az eredeti jelentés. A lofatnak magyarul semmi értelme nem volt, így alakult ki a jelenlegi forma.”

Megjegyzendő, hogy ez az eddig ismerttől eltérő változat nem kevésbé kellemetlen az atrocitást elszenvedő számára.

A történeteknek végére értünk, a nyájas olvasó fellelégezhet. Csak reménykedve gondolok arra, az előbb taglalt mondásnak sem az eredeti, sem a későbbi változatát nem kívánja nekem.

